

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
DİJİTAL MECRALAR KOMİSYONU
TUTANAK DERGİSİ

2'nci Toplantı
22 Nisan 2026 Çarşamba

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde yer alan ve kâtip üyeler tarafından okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- AÇIKLAMALAR

- 1.- İzmir Milletvekili Ahmet Tuncay Özkan'ın, Komisyonun çalışma usul ve esasları konusundaki endişelerine ilişkin açıklaması
- 2.- İzmir Milletvekili Ahmet Tuncay Özkan'ın, Komisyon Başkanı Nazım Elmas'ın yaptığı açıklamasına ve toplantıdan ayrılacağına ilişkin açıklaması
- 3.- İzmir Milletvekili Burcugül Çubuk'un, Komisyon üyelerinin toplantıda olmamasına ilişkin açıklaması
- 4.- İzmir Milletvekili Burcugül Çubuk'un, toplantıya katılmayacaklarına ilişkin açıklaması

III.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALAR

- 1.- Komisyon Başkanı Nazım Elmas'ın, İzmir Milletvekili Ahmet Tuncay Özkan'ın yaptığı açıklamasında geçen bazı ifadelerine ilişkin açıklaması
- 2.- Komisyon Başkanı Nazım Elmas'ın, İzmir Milletvekili Burcugül Çubuk'un yaptığı açıklamasında geçen bazı ifadelerine ilişkin açıklaması
- 3.- Komisyon Başkanı Nazım Elmas'ın, Komisyonun bugünkü gündeminin sosyal medya, dijital oyunlar ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri olduğuna ve bu konuda uzman hocaların sunum yapacağına ilişkin açıklaması
- 4.- Komisyon Başkanı Nazım Elmas'ın, Komisyona bilgi veren hocalara teşekkür ettiğine ve tali komisyon olarak (2/3566) esas numaralı Kanun Teklifi'yle ilgili olarak Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Başkanlığına yazdıkları yazıya ilişkin açıklaması

IV.- SUNUMLAR

- 1.- Profesör Doktor Hatice Ferhan Odabaşı'nın, sosyal medya, dijital oyunlar ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri ile bu konularda ailelerin önemi hakkında sunumu
- 2.- Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Adile Aşkın Kurt'un, sosyal medya, dijital oyunlar ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri ile bu konularda ebeveyn eğitiminin önemi hakkında sunumu
- 3.- Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Yavuz Samur'un, sosyal medya, dijital oyunlar ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri ile bu konularda oyunların derecelendirme sisteminin, ebeveynin bilinçlenmesinin ve eğitim sisteminin önemi hakkında sunumu
- 4.- İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Orhan Koçak'ın, sosyal medya, dijital oyunlar ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri ile yaklaşık 5 bin öğrenciyle yaptıkları çalışmaların sonuçları ile tavsiyeleri hakkında sunumu

V.- MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONLARI

A) Görüşmeler

- 1.- Prof. Dr. Hatice Ferhan Odabaşı, Prof. Dr. Adile Aşkın Kurt, Prof. Dr. Yavuz Samur ve Prof. Dr. Orhan Koçak tarafından yapılan sunumlara ilişkin görüşme

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
DİJİTAL MECRALAR KOMİSYONU**

-----0-----
2'nci Toplantı
22 Nisan 2026 Çarşamba
-----0-----

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Dijital Mecralar Komisyonu saat 14.36'da açılarak iki oturum yaptı.

İzmir Milletvekili Ahmet Tuncay Özkan,
Komisyonun çalışma usul ve esasları konusundaki endişelerine,
Komisyon Başkanı Nazım Elmas'ın yaptığı açıklamasına ve toplantıdan ayrılacağına;
İzmir Milletvekili Burcugül Çubuk,
Komisyon üyelerinin toplantıda olmamasına,
Toplantıya katılmayacaklarına,
İlişkin açıklama yaptı.

Komisyon Başkanı Nazım Elmas,
İzmir Milletvekili Ahmet Tuncay Özkan'ın yaptığı açıklamasında geçen bazı ifadelerine,
İzmir Milletvekili Burcugül Çubuk'un yaptığı açıklamasında geçen bazı ifadelerine,
Komisyonun bugünkü gündeminin sosyal medya, dijital oyunlar ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri olduğuna ve bu konuda uzman hocaların sunum yapacağına,
Komisyona bilgi veren hocalara teşekkür ettiğine ve tali komisyon olarak (2/3566) esas numaralı Kanun Teklifi'yle ilgili olarak Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Başkanlığına yazdıkları yazıya,
İlişkin açıklama yaptı.

CHP ve DEM PARTİ milletvekilleri Komisyon toplantı salonunu terk etti.

Profesör Doktor Hatice Ferhan Odabaşı tarafından, sosyal medya, dijital oyunlar ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri ile bu konularda ailelerin önemi,

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Adile Aşkı Kurt tarafından, sosyal medya, dijital oyunlar ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri ile bu konularda ebeveyn eğitiminin önemi,

Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Yavuz Samur tarafından, sosyal medya, dijital oyunlar ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri ile bu konularda oyunların derecelendirme sisteminin, ebeveynin bilinçlenmesinin ve eğitim sisteminin önemi,

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Orhan Koçak tarafından, sosyal medya, dijital oyunlar ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri ile yaklaşık 5 bin öğrenciyle yaptıkları çalışmaların sonuçları ile tavsiyeleri,

Hakkında sunum yapıldı.

Profesör Doktor Hatice Ferhan Odabaşı, Profesör Doktor Adile Aşkı Kurt, Profesör Doktor Yavuz Samur ve Profesör Doktor Orhan Koçak tarafından yapılan sunumlara ilişkin görüşme yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından, saat 17.53'te toplantıya son verildi.

22 Nisan 2026 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.36

BAŞKAN: Nazım ELMAS (Giresun)

BAŞKAN VEKİLİ: Zeynep YILDIZ (Ankara)

SÖZCÜ: Büşra PAKER (İstanbul)

KÂTİP: Levent UYSAL (Mersin)

---- 0 ----

BAŞKAN NAZİM ELMAS - Saygıdeğer milletvekillerimiz, kıymetli öğretim üyesi meslektaşlarımız, Meclisimizin değerli bürokratları ve çalışanları, çok değerli basın mensupları; hepinizi saygıyla sevgiyle selamlıyorum.

Toplantımıza hoş geldiniz.

AHMET TUNCAY ÖZKAN (İzmir) - Sayın Başkan, toplantı başlamadan usul hakkında söz almak istiyorum; İç Tüzük öyle diyor, onun için söylüyorum.

BAŞKAN NAZİM ELMAS - Buyurun.

II.- AÇIKLAMALAR

1.- İzmir Milletvekili Ahmet Tuncay Özkan'ın, Komisyonun çalışma usul ve esasları konusundaki endişelerine ilişkin açıklaması

AHMET TUNCAY ÖZKAN (İzmir) - Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Komisyonumuzun çalışma usul ve esasları konusunda ciddi endişelerimiz var. Biz bu Komisyonu sizin başkanlığınızdan önce de yöneten bir başkanla birlikte çalıştık. Başkanın yönetim esas ve usulleri; Komisyon üyeleriyle gündemi paylaşmak, gelecek konuklar hakkında bilgi vermek, bizim katkımızı istemek şeklinde geliştirdi. Siz üç tane somut ve büyük hata yaptınız.

Bunlardan birincisi, Sağlık Komisyonuna giden yasa teklifini burada görüşmüşüz gibi göstererek oraya bildirdiniz. Komisyona gelen tarihle yani Türkiye Büyük Millet Meclisine sevk edilen tarihle sizin Komisyondan gönderdiğiniz yazı tarihi arasında herhangi bir toplantımız yoktur. Yapmadığımız bir toplantı yapılmış gibi gösterdiniz; bu yanlıştır. Bugüne kadar olan uygulamamızda biz böyle bir şey yaşamadık.

İkincisi, Komisyona davet edeceğimiz kişilerle ilgili olarak Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsü olarak benimle ya da başka bir arkadaşımınla bilgilendirme, bizim fikrimizi alma, bu konuyla ilgili olarak bizim tarafımızın da vereceği isimlerin olup olmadığı -belki de sizin davet edeceğimiz isimleri biz de söyledik- konusunda herhangi bir bilgi verme gereği hissetmediniz, bu konuyu bizimle paylaşmadınız. Gönderdiğiniz davetiye metni burada. Ben bu davet metnini alınca "Başkanlık Sunuşları, Sosyal Medya, Dijital Oyunlar ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri" diye bir başlık gördüm. Dedim ki bunu kimlerle konuşacağız, nasıl bir gündem oluşturacağız, içeriğini nasıl dolduracağız? Arkadaşlarımız arkadaşlarınızı aradılar, ikinci üçüncü aramadan sonra Adile Aşkın Kurt, Yavuz Samur, Orhan Koçak, Hatice Ferhan Odabaşı'yla Komisyonda bir toplantı gerçekleştireceğimizi öğrendik; sizlersiniz herhâlde. Hoş geldiniz, saygı duyuyoruz. Sizinle ilgili bu konuşmalarımızın hiçbir bağı bölümü yoktur; bu, usulle ilgili bir şeydir. Siz bunu bizden sakladınız, bizimle müzakere etmediniz; bu, çok yanlış bir tutumdur.

Üçüncüsü de efendim, Komisyonu böyle yönetemezsiniz. Türkiye Büyük Millet Meclisinde komisyonların nasıl yönetileceğine dair bir İç Tüzük var. O İç Tüzük'te, komisyon üyelerinin haberi olmadan, bilgisi olmadan ve komisyonda yanlış yaparak bir yönetim anlayışını bizim kabul etmemiz mümkün değildir. Biz, saygıyla ve sevgiyle, buraya katılan bütün arkadaşlarımıza hürmetle, Komisyon kurulduğu günden bugüne kadar bütün katkımızı sunmak istedik ve bu konuda siz gelene kadar, siz Komisyon Başkanlığını devralana kadar uyumlu bir çalışma gösterdik. Size de siz devraldığınız andan itibaren, bu Komisyonu uyumlu bir şekilde yönetmeniz konusunda gereken saygıyı, sevgiyi ve kolaylığı gösterdik ancak bugünden itibaren yazılı olanın dışında herhangi bir kural tanımadığınıza göre yazılı olanla ilerleyeceğiz. O nedenle sizin toplantınızı, bugün bize bildirmediğiniz gündem içeriği ve dolulukla ilgili toplantınızı kabul etmiyoruz. Bu toplantıyı bizimle konuşmadan gerçekleştiremezsiniz. Biz her zaman açık olduk, her zaman teşvik eden olduk ve bu sorunların burada görüş birliği içerisinde, oy birliğiyle geçmesini sağladık. Biz burada dezenformasyon yasasını bile birlikte çıkardık ancak sizin tutumunuz, bundan sonra oluşabilecek herhangi bir yasa zarar verici niteliktedir; bizim bunu kabul etmemiz mümkün değildir.

Size tekrar sormak isterim: Siz yasa teklifinin Meclise geldiği günle, yasa teklifinin Bakanlıktan Meclise geldiği günle, sizin "Evet, görüştük, görüşümüz budur." diye Sağlık Komisyonuna gönderdiğiniz görüş arasında herhangi bir toplantı yaptık mı? Böyle bir toplantı yok, böyle bir davet yok.

BAŞKAN NAZİM ELMAS - Öyle bir yazımız var mı?

AHMET TUNCAY ÖZKAN (İzmir) - Var efendim.

Olmayan bir toplantıyı nasıl oldu da yapılmış gibi gösterdiniz? Bunu bizim kabul etmemiz mümkün değildir. Türkiye Büyük Millet Meclisi hukukun üstünlüğüne dayanır, halkın egemenliğini gösterir. Biz bunları zedeleyecek en küçük bir tutumu benimsemeyiz ve burada -size tekrar bir kart olarak masaya bırakıyorum- buna uyduğunuz takdirde, bize değer verdiğiniz takdirde, bu tür şeyler yapmadığınız takdirde birlikte çalışmaya ve üretmeye varız, yoksa size muhalefet ederiz.

BAŞKAN NAZİM ELMAS - Ben çok teşekkür ediyorum.

III.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Nazım Elmas'ın, İzmir Milletvekili Ahmet Tuncay Özkan'ın yaptığı açıklamasında geçen bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Elbette ki söylediğiniz konularda belki gözden kaçan birtakım hususlar olabilir ama bunların hiçbirinde böyle özel bir dışlama veya dikkate almama gibi bir noktanın olmayacağını düşünmenizi isterim.

Bizim bu Komisyonun toplantısı için çok kısa bir süremiz olduğunu hatırlatmak istiyorum. Önümüzde, geçtiğimiz günlerde karşılaştığımız çok üzücü olaylar sebebiyle çok kısa sürede karar vermemiz gereken bir nokta vardı. Bu sürenin kısa oluşu sebebiyle biz daha önce komisyonlarımıza gelmiş, burada bu konularda sunumlar yapmış, bakanlıklarda, değişik kamu kurumlarında görüşlerine başvurulmuş arkadaşlarımızın, değerli hocalarımızın mevcut hazırlıklarını güncelleyip tekrar bu konuda bize katkı yapacağını düşündüğümüz için ve sürenin kısa olması sebebiyle böyle hızlı hareket etmek durumunda kaldığımızı belirtmek istiyorum. Yoksa elbette ki tüm bilim insanları Komisyonumuza değer verme noktasında hazırlıklarıyla, birikimleriyle bizim için değerlidir. Hiçbir bilim insanını diğerinden ayıracak bir özelliğimiz yoktur. Değerli hocalarımızı, bizim komisyonlarımıza ve konuyla alakalı, ilgili çalışmalara katıldıkları için kendilerini davet ettik. Sağ olsunlar, onlara tekrar huzurlarınızda teşekkür ediyorum, kısa süre içerisinde, hemen cuma gününden itibaren başlayan bir süreçte -cumartesi, pazarın tatil oluşunu da dikkate alırsak- toplantının hazırlanması, katılımı, onayların alınması, üniversiteyle yazışmaların yapılması gibi süratli bir çalışmayı gerçekleştirdik ve kısa sürede toplumumuzun çok derin bir yarası olan bir yaraya çare bulmak, katkı yapmak üzere de toplantımızı değerlendirmiş olduk.

Bu konularda elbette ki iş birliğimiz olacak, geniş zamanlı çalışmalarımızda yine görüşmelerimiz, sözlü görüşmelerimiz de olacak. Biz ne kadar fazla insanla iş birliği yapar, ne kadar fazla uzmanla iş birliği yaparsak o kadar iyi sonuç alacağımızı da düşünüyoruz.

Ben tekrar, bu yanlış anlamadan dolayı da arkadaşlarımızın anlayışına sığınıyorum.

Hocalarımıza ve değerli milletvekillerimize, tüm bürokratlarımıza hoş geldiniz diyorum.

II.- AÇIKLAMALAR (Devam)

2.- İzmir Milletvekili Ahmet Tuncay Özkan'ın, Komisyon Başkanı Nazım Elmas'ın yaptığı açıklamasına ve toplantıdan ayrılacağına ilişkin açıklaması

AHMET TUNCAY ÖZKAN (İzmir) - Efendim, ben açıklamanızı yetersiz bulduğum için toplantıya katılmayacağımı beyan ediyorum ve ayrılıyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Peki, ben teşekkür ediyorum.

AHMET TUNCAY ÖZKAN (İzmir) - Bunun sizinle bir alakası yok.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ CERRAHPAŞA SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ORHAN KOÇAK - Üzülük ama.

PROF. DR. HATİCE FERHAN ODABAŞI - Çok üzüldük, bizimle alakası keşke olmasaydı.

AHMET TUNCAY ÖZKAN (İzmir) - Türkiye Büyük Millet Meclisi egemenliğin halktan alındığı, hukukun üstünlüğünün geçerli olduğu bir yerdir; bir, tek parti, tek adam rejimi değildir. Çok seslilik esastır, sesimizi kimseye kıstırmayız.

PROF. DR. HATİCE FERHAN ODABAŞI - Bizi tanısanız siz de seversiniz.

AHMET TUNCAY ÖZKAN (İzmir) - Biz sizi çok seviyoruz, siz bizim canımızsınız; ayrıca görüşürüz. Sizinle bir alakası yok, orayla alakalı.

(CHP milletvekillerinin Komisyon toplantı salonunu terk etmesi)

BURCUGÜL ÇUBUK (İzmir) - Kısa bir şey...

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Tabii, buyurun.

3.- İzmir Milletvekili Burcugül Çubuk'un, Komisyon üyelerinin toplantıda olmamasına ilişkin açıklaması

BURCUGÜL ÇUBUK (İzmir) - Teşekkürler.

Konuklarımız, hoş geldiniz.

Meselenin, tartışmanın sizlerle gerçekten alakası yok. Biz Komisyona kıymet veriyoruz hepimiz fakat şöyle bir realite de var: Şimdi, MHP, YENİ YOL ve İYİ Partiden üyelerin de burada olmadığı bir durum var, sadece AKP'nin olduğu ve DEM PARTİ'nin olduğu bir hâle gelmiş durumda; sağlıklı bir çalışma biçimi değildir bu. Ya, bunu değerlendirmenizi rica ediyorum.

Bu kadar söyleyeceğim.

III.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI (Devam)

2.- Komisyon Başkanı Nazım Elmas'ın, İzmir Milletvekili Burcugül Çubuk'un yaptığı açıklamasında geçen bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Gruba yazı gönderdim ben, arkadaşlarımızın bir kısmı katılacağını söyledi, bazı arkadaşlarımız geç kalabileceklerini belirttiler. O yüzden şu anda burada olmamaları hiç katılmayacakları anlamına gelmiyor. Bize özel olarak bir yerde toplantıları olduğunu, trafiğe yakalandıklarını beyan ettiler. Zaten "Katılacağız." diye de söylemişlerdi, biz o görüşler üzerinden toplantıyı bugün, bu saatte yapmaya karar verdik.

Ben tekrar teşekkür ediyorum hatırlatmalarınız için.

3.- Komisyon Başkanı Nazım Elmas'ın, Komisyonun bugünkü gündeminin sosyal medya, dijital oyunlar ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri olduğuna ve bu konuda uzman hocaların sunum yapacağına ilişkin açıklaması

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Türkiye Büyük Millet Meclisi Dijital Mecralar Komisyonunun 28'inci Yasama Döneminin 15'inci Toplantısını açıyorum.

Komisyonumuzun değerli üyeleri, bugünkü toplantımızın gündemini sosyal medya, dijital oyunlar ve çocuklar üzerindeki etkileri oluşturmaktadır. Bu kapsamda çocukların dijital ortamdaki korunması, sosyal medya kullanımı, bunların zararlı etkilerinden korunmasına yönelik olarak yapılması gerekenleri toplantımıza davet ettiğimiz saygıdeğer hocalarımızın da katkılarıyla ele almaya çalışacağız.

Teknolojinin gelişmesinin bir sonucu olarak internet, hayatımızın artık ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir. Dijital çağda internet kullanımının her alanda artmasına bağlı olarak bilgi ve iletişim teknolojilerinde gerçekleşen yenilikler özellikle çocukların dijital dünyaya erken yaşta tanışmalarına, sosyal medya ve dijital oyunların onların yaşam biçimini derinden etkilemesine neden olmaktadır. Çocuklar da dâhil olmak üzere kullanıcıların dikkatini çekme ve daha fazla zaman geçirmelerini sağlama amacıyla tasarlanmış dijital dünya daha geniş kullanıcı kitlelerine ulaşabilen çevrim içi deneyimler barındırmaktadır. Şüphesiz ki internet ve dijital ortam çocuklara daha hızlı öğrenme, ödevlerini yapma, oyun oynama, sosyalleşme gibi daha birçok alanda kolaylık ve fırsat sağlamaktadır ancak internet ve dijital ortam her zaman çocukların haklarını, güvenliklerini ve sağlıklı bir biçimde yetişmelerini dikkate alarak tasarlanmadığından çocukların yasa dışı veya zararlı içeriklere maruz kalma riskini de bünyesinde barındırmaktadır.

Çocukların çevrim içi tehlikelere, bir diğer ifadeyle zararlı içeriklere maruz kalmalarının yanında bir diğer önemli sorun alanını da çocukların bağımlılık geliştirmeleri oluşturmaktadır. Çocuklarımızın dijital dünyanın neden olduğu bu şiddet potansiyelinden korunması ve bu korunmanın ne surette gerçekleştirileceği ise karşı karşıya kaldığımız en büyük sorun alanlarından bir tanesidir ve başında gelmektedir.

Bugün hepimizin ortak bir sorunu var: Avucumuzun içine sığan o devasa dijital dünya. Çocuklarımız bu dünyanın içinde doğdular ve orada bizden çok daha hızlı hareket ediyorlar ancak bu hız beraberinde kontrol edilmesi güç bir risk olan dijital şiddet ve "Çocuklarımızı bu görünmez tehlikeden nasıl koruyacağız?" sorusunu da beraberinde getirmektedir.

Özellikle şu hususu ifade etmek gerekir ki aslında bu sürecin sadece yasaklarla değil çocuklara yapılacak doğru bir rehberlikle yönetilmesi daha isabetli bir yaklaşım olacaktır. Yasaklardan önce yapılacak doğru rehberlikle çocuklara güvenli arama motorları açmanın, oyunlardaki yaş sınırlarına dikkat etmenin, dijital dünyadaki birçok unsurun aslında bir kurgu olduğunun, dijital dünyada izlenen her şeyin gerçek olmadığı ve tıklanan her içeriğin aslında karşılaşılabilecek bir sonraki içeriğin ne olduğunun belirtilmesinin bilgisi verilmelidir. Diğer taraftan, dijital dünyada istismar, sömürü, siber zorbalık veya diğer uygunsuz materyallerle karşılaşıldığında bunun muhakkak ebeveynle paylaşılması gerektiği çocuğa öğretilmeli ve çocukta "Başıma bir şey gelirse ailem beni anlar ve bana yardım eder." düşüncesinin hâkim olduğu bir ortam oluşturulmalıdır. Ancak çocuklarımıza rehberlik edebilmemiz için ebeveyn olarak bizlerin de bazı konularda bilgi sahibi olmamız gerektiği yadsınamaz bir gerçektir. Dolayısıyla çocuklarımızı bir şeyden korumadan önce onları neye karşı korumamız gerektiğini bizim de bilmemiz gerekir. Dijital dünyadaki şiddetin sadece kan ve silah olmadığını, oyun odalarındaki veya sosyal medyadaki hareketlerin, dışlamaların ve tehditlerin birer psikolojik şiddet olduğunu, yaş sınırına uygun olmayan videoların, ani korku unsurlarının veya "meydan okuma" adı altında yapılan kendine zarar verme videolarının görsel ve işitsel şiddet olduğunu, nefret söylemi, ayrımcılık ve radikalleşme eğilimi barındıran içeriklerin birer ideolojik şiddet olduğunu bilmeli ve bunları çocuklarımıza öğretmeliyiz.

Ayrıca, çocukların dijital dünyanın risk ve tehditlerine karşı korunmasında okulların da önemli bir görev icra edebileceği unutulmamalıdır. Zira okullar aileyle birlikte dijital şiddetin ilk tespit edildiği ve önleildiği yerler olmalıdır. Bu bağlamda, dijital okuryazarlık, dijital etik bilgileri ilgili derslerde ve yeri geldiğinde işlenmeli, çocuklara sadece bilgisayar kullanmak değil, dijital dünyada karşılaştıkları bir şiddet unsuruna karşı nasıl tepki verecekleri öğretilmeli, okullarda siber zorbalık vakalarının anonim olarak bildirilebileceği güvenli platformlar oluşturulmalı, rehberlik servisleri de bu konularda uzmanlaştırılmalıdır. Diğer taraftan, öğretmen yetiştiren fakültelerin müfredatlarında güncellemeler yapılmalı, öğretmen akademilerinde dijital mecralarla ilgili üniteler konulmalıdır. Sonuç olarak, çocuklarımız biz onlara doğru rehberlik edersek dijital dünyada güvenle yol alabilirler.

Dijital mecralar çocukların istismar, sömürü, çocuk ticareti, siber zorbalık ve uygunsuz materyallere maruz kalmak da dâhil olmak üzere birçok çevrim içi riskle, bir diğer ifadeyle dijital şiddetle karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak, dijital mecralara ilişkin politikalar geliştirilirken çocuğun üstün menfaati ilkesi göz önünde bulundurulmalı ve çocuklar bu politikaların merkezine yerleştirilmelidir. Bu bağlamda, bizlere ve dijital platformlar ile sosyal medya şirketleri gibi aktörlere de önemli görevler düşmektedir.

Nihayet dijital şiddetten korunma, kanunun gücü, teknolojinin denetimi ve eğitimin farkındalığıyla mümkün olacaktır. Kural koyucular çerçeveyi iyi çizmeli, uygulayıcılar ise bu çerçevenin dışına çıkarak her türlü içeriği teknolojik ve hukuki filtrelerle engellemelidir. Hedefimiz, internetten çocuklar için en güzel sonuçları çıkarmak, tehlikeli labirentlerden çocuklarımızı korumak ve bu alanı kontrollü bir alan hâline getirmektir.

Bu kısa bilgilendirmeden sonra işin ehli değerli hocalarımıza sözü vermek istiyorum. Kendisinin bir başka program için bileti de olduğundan ilk olarak Hatice Ferhan Odabaşı Hocamıza sözü veriyorum.

Hocam, buyurun, söz sizin.

BURCUGÜL ÇUBUK (İzmir) - Sayın Başkan...

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Buyurun.

II.- AÇIKLAMALAR (Devam)

4.- İzmir Milletvekili Burcuğül Çubuk'un, toplantıya katılamayacaklarına ilişkin açıklaması

BURCUGÜL ÇUBUK (İzmir) - Çok özür diliyorum Hocam, gerçekten tekrar edeyim. Bizim de zaten istediğimiz akademinin, sendikaların, uzmanların görüşlerini dinlemek fakat ortada sadece iki grubun temsilcilerinin olduğu ve açıkçası bir grubun da ciddi bir eleştiri yaparak ve haklı bir eleştiri yaparak ayrıldığı bir pozisyonda biz şu an için toplantıya katılmayacağız. Usule uygun, demokratik işleyişe uygun toplantı çağrılarında ve toplantılara katılacağız.

Çok teşekkürler.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Kayıtlara geçiyor zaten; önemli olan, burada uzmanlarımızın görüşlerinin kayıtlara geçmesi.

Hocam, buyurun.

IV.- SUNUMLAR

1.- Profesör Doktor Hatice Ferhan Odabaşı'nın, sosyal medya, dijital oyunlar ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri ile bu konularda ailelerin önemi hakkında sunumu

PROF. DR. HATİCE FERHAN ODABAŞI - Sağ olun, teşekkür ederim.

Değerli üyeler, çocuklar hakkında konuşuyoruz. Yarın 23 Nisan Çocuk Bayramı'mız var. Çocuklarımız için 23 Nisan öncesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin çocuklarına bayram hediye eden ilk memleket, ilk ülke olması hasebiyle her zaman gurur duyduğumuz bir günde sizlere bir çocuk sesiyle başlamak istedim ve çocuk sesi bizde yanlış anlaşılıyor, biz devamlı, büyüklerin yazdığı metinlerle konuşan çocuklarla çalışıyoruz. İkiz torunlarım var, Allah herkesinkini bağışlasın, benim de Can ve Ege'm var ve Can bana "Nereye gidiyorsun annee?" dediğinde "Büyük Millet Meclisine gidiyorum." ve 23 Nisandan önce... Geçen sene 23 Nisan öncesinde bir bayram hediyesi olarak Dijital Dünyada Çocukların Güvenliği Sözleşmesi'ni çıkarmıştık, Aile Bakanlığımızın hediyesiydi ve onun ben yazısını yazdım Enstitü Sosyalde -okumak isteyenler- "Bir Bayram Hediyesi Olarak Dijital Dünyada Çocukların Korunması Sözleşmesi" diye. Yine gurur duyuyorum, bana Allah böyle nasip ediyor önceden, 23 Nisan öncesinde, 22 Nisanda yine çocuklar için buradayız, Dijital Mecralar Komisyonundayız ve yüce Meclisimize ben de torunumun mektubuyla başlamak istiyorum. Ne yapacağımı anlatınca o size bir mektup yazmak istedi, iki dakikanızı rica edeceğim.

"Değerli Meclis üyeleri, beni çağırdığınız için çok teşekkür ederim. Hepinize saygılarımı sunuyorum." Okumakta çok zorluk çekiyorum çünkü müthiş kötü bir yazısı var. "Bugün buraya Şanlıurfa ve Kahramanmaraş'taki olayı konuşmak için geldim." Tansiyonum çıktı herhâlde, beceremiyorum bir türlü. 11 yaşında bir çocuğun kendi ifadesiyle verdiği bir mektup ve ben oraya konuşmaya gideceğim deyince "Beni dinlemek istemezler miydi? Beni çağırırsaldı gelirdim annee." deyince "Sen yaz, ben götüreceğim, okuyacağım." dedim. Bir aksilik oldu, orada bir şey oldu bilgisayarda. Tuncay Bey'in gittiği kadar var, kaç kişi bir arada yapamadık işte.

"Bugün buraya Şanlıurfa ve Kahramanmaraş'taki olayı konuşmak ve fikrimi sunmak için geldim. Öncelikle, ben bu olayın bir daha yaşanmaması için bütün tedbirlerimizi alalım diyorum. Benim fikrimce bu olayı bir tek dijital oyun platformlarına değil, başta bazı dikkatsiz ebeveynler de olabileceğini düşünmelisiniz. Türkiye Cumhuriyeti halkı ve Meclis olarak bu konuda bir şey yapmalıyız. Kahramanmaraş olayında polislerin müdahale etmesi gereken bir olaya öğretmenler müdahale etti. Lütfen bu konuda olabildiği kadar titiz olalım.

Sevgili Meclis üyeleri, bir düşünsenize bir anne çocuğunu öpüp okula gönderiyor ve akşam bu acı haberi çıkıyor. Bu çok ciddi bir durum. Bu yüzden Can Köroğlu tarafından Profesör Doktor Hatice Ferhan Odabaşı için konuşma metni olarak yazılmıştır bu yazı. Ben Can Köroğlu'nun isteği bu meseleyi gözden geçirmeniz, tedbirlerinizi almanızdır.

Teşekkürlerimi sunuyorum. Bir 5'inci sınıf öğrencisi olarak sizden isteğim bu. Teşekkürlerimi sunuyor, Sayın Ferhan Odabaşı'na başarılar diliyorum."

Evet, çocuklarımızın sesi, gerçek sesi bu. Çocuklarımız her şeyin farkındalar, olanların farkındalar. Biz hâlâ bazı şeyleri sadece dijitalleşmeye verirken bizlerin farkında olmadığımız şey şu ki bu bir risk paketi, bir risk demeti ve bu risk demetinin içerisinde ailesi, okulu, çocuğu, her şeyi var. Dijitalleşme bunun sadece sonradan gelen bir bileşeni. Yıllar önce 2007 yılında internet araştırma komisyonunda yine bu Mecliste olma şerefine nail oldum. Ben o zaman tutanak olduğumu ve bütün buradaki her şeyin yazıldığını bilmiyordum. Bilsen belki konuşmazdım o kadar ciddi ama meğerse tutanak tutulmuş. O zaman daha acemiyim, bilmiyorum, ilk defa gelmişim. Ben orada bir başladım millî eğitim nasıl yanlış yapılmış, Türkiye'deki bu millî eğitim sistemiyle hiçbir yere varamayacağımızı, Türkiye'deki bu millî eğitim sistemini eğer -o amiyane tabirle- gâvur yazsa bu kadar başarılı olabileceğini, çocuklarımızın her gelişme döneminde karşılıklarına bir sınav konulduğunu ve bizim çocuklarımızın gelişimi tamamlamadıklarını, hiçbir evreyi, bir gelişim dönemini yaşayarak bitirmediklerini söylemişim ve "Bu, devlet eliyle taciz." demişim o zaman. Bu metnim Google'da duruyor, Türkiye Büyük Millet Meclisinde hepsi saklı. Hâlâ aynı şekilde ilerlediğiniz bir konu var: Bu sistemimizi, bu eğitim sistemimizi bir gözden geçirmemiz lazım bizim tekrar. Bizim bu çocukları rahatlatmak için, aileyi fabrika ayarlarına döndürmek için ne yapmamız gerekiyor? Üzerinde bu kadar stres olan bir ailenin normal bir aile ayarına dönmesi için bizim ne yapmamız gerekiyor? Bunu tek başına ne bu Meclisin çıkartabileceğine ne diğer partilerin çıkartabileceğine inanmıyorum. Bu konuda topyekûn bir karar almamız lazım ve bu kararı gerçekleştirmemiz lazım.

Bugün buraya bir başka toplantıdan geldim. UNICEF toplantısında, dün buradaki sayın milletvekillerimin de çoğu oradalar, gördüm. Bu milletvekillerimin de orada dinledikleri gibi, ben hep Karacaoğlan'ın bir şiirini okurum "Bir ben değil cümle âlem perişan." diye. Cümle âlem perişan yani bütün dünya aynı şeyi konuşurken biz rasyonalitesini kaybetmiş bir millet olarak çocuklar için yapılacak koruma önlemlerini hâlâ ilkel bir şekilde muhafazakârlıkla, tutuculukla bağdaştırdığımız için çok şanssızız. Bu konuda bakın dün İngiltere'de bütün okullarda okula telefon getirme yasaklandı, resmî olarak kanuna dönüştürüldü ve çıktı. Yani İngiltere akılsız, İngiltere tutarsız, biz değiliz öyle mi? Yani bunu mu savunacağız? Bunu savunmamızı kimse beklemesin. Ha kaçırdığımız dersler var, kaçırdığımız fırsatlar var Türkiye'de ama hiçbir zaman bir Türk için tekrar başlamak zor değildir. Biz anında başlamak bilen memleketiz, biz umutsuzluktan umut doğurmanın kitabını yazmış bir devletiz, biz merhametin kitabını yazmış bir devletiz. Dolayısıyla bunların hepsini yapabiliriz. Bunu yapma gücümüz olmasa ben bunları önermem. Ama lütfen herkes burada... Şu anda muhalefet aldı başını gitti. Ne güzel yani işten kurtuldular. Olur mu öyle bir şey? Yani bu işten kurtulmak yok, hepimiz elimizi taşın altına sokacağız. Burada akademisyen olarak kimse kendini anlatmak mecburiyetinde değil ama ben yirmi altı yılımı çocuk, aile ve teknolojiye vermiş bir akademisyenim. Onun için de bunun... Zaten bizi kastetmiyorlar ama kastedemezler de kastetmek isteyen de kastedemez yani. Ben şanımla, şerefimle yirmi altı yıl bu devlete hizmet vermiş bir akademisyenim. Gurur duyuyorum, beni kim çağırırsa da oraya giderim. Eskişehir'de çocuk hakları birimi çağırır, oraya giderim; yetimler, öksüzler çağırır, grup, oraya giderim; soroptimistler çağırırlar, oraya giderim, aynı şeyi anlatırım, bildiğimi anlatırım, bu konuda ne bizi içeriyorsa onu anlatırım.

Konuşmamın mahiyetini biraz değiştirdim torunumun mektubu hariç çünkü bu olayın böyle başlaması bizim de sınırlarımızı bozdu. Bizler akademisyeniz ve Orhan Hocam hariç, Aşkı Hoca ve Yavuz Hoca, ikisi de benim öğrencilerim. Kusura bakmayın, bu durumu sergilemem lazım öğrencilerimin önünde. Burada kimse... Devletin insanıyız hepimiz, Türkiye Cumhuriyeti devletin akademisyenleriyiz ve onun için geldik. Yirmi altı yıllık emeğimi de kimseye yediremem. "Ben seni seviyorum, seni sevmiyordum, size değil." falan; bu, bize yapılmış bir hakarettir, Türkiye Cumhuriyeti'ne yapılmış bir hakarettir ve onun için çok da önemsiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Değerli Hocam, burada olmayanlar için herhangi bir beyanda bulunmayalım, yanlış anlaşılabilir. Buyurun.

PROF. DR. HATİCE FERHAN ODABAŞI - Hocam, onlar burada olanlar için beyanda bulundular. Yani, biz de kesinlikle onları kastetmiyoruz, öyle diyelim. Hatta bir dahaki seçimlerde oyumu da vereceğim onlara, öyle diyeyim o zaman yani öyle konuşmakla sadece halledeceksek öyle yapalım, öyle geçirtilsin ama bu konuda çok üzülüğümüzü belirtmemiz lazım.

Evet, bugün toplantıdan çıktığımda sizler için biraz notlar almıştım. Şimdi, lütfen, onlara döneyim izinizle.

Çocuklarımızla ilgili olarak aldığımız her karar çocuklar için çok önemli ve değerli bu ülkede. Bu memleketin çocuklarının da diğer ülke çocukları kadar rahat içerisinde yaşamaya hakları var, bilgiye ulaşmaya hakları olduğu gibi, bir ailelerinin olmasına hakları olduğu gibi, bu memleketin bir vatandaşı olmaya hakları olduğu gibi. Çağımız dijital çağ ve dijital çağda Türkiye'nin çok büyük bir iddiası var: E-devletiz biz, e-devlet olduğumuz için de her vatandaşımızı e-vatandaş yapmakla mükellefiz. Bir defa, bunun için yapmamız gereken bir çalışma var. Bu çalışmayı, ben sizlerden rica ediyorum, gücümüz yettiğinde bunu yapmaya çalışalım, aynı bizim kimlik numaramız gibi, kimlik numaramızın önüne sadece bir harf konulacak; bu, bizim dijital yetkinliğimizi gösterecek programlar lazım bize. Mesela, benim dijital vatandaşlık numaram "3040" diye başlıyor "d3040" diye başlayacak. Yani bu "d" dijital anlamında, dijital vatandaşlık. Bu kursu bizler düzenleyebiliriz. Kaç tane üniversitemiz var şu anda, 81 mi oldu?

BAŞKAN NAZIM ELMAS - 210.

PROF. DR. HATİCE FERHAN ODABAŞI - Pardon, ille karıştırdım.

210 tane üniversite, bakın, bunu her ilde, üniversitede yürütebilecek hocalarımız var. Biz biliyoruz, BÖTE'ciler olmayan bir yer yok. En azından yakın yerdeki hocalar giderler ve kurulur orada. Aileler için yani bir dijital yetkinlik sertifikası verebilecek durumdayız, çocuklar için dijital yetkinlik sertifikası verebilecek durumdayız. Bunu belirlersiniz, dersiniz ki: "70 yaş üstüne vermeyeceğiz. Sadece 70 yaş altında herkese..." Bugün bir sorunumuz, en azından çocuklar kadar ailelerin de cep telefonları aracılığıyla internete bağımlı olmaları durumudur. Bu, bizim sakınacağımız bir durum değil, yetişkinlerimiz daha da fazla ve çocukların bulunduğu mecralardan daha da tehlikeli mecralardalar çünkü onların bulunduğu mecralar TikTok'ta, Facebook'ta, değişik gruplarla ve yaptığımız araştırmalar şunu gösteriyor ki -Yavuz Hocam da sizinle başka konuda aynı şekilde buluşacaktır mutlaka-aileyi ihmal eden anne-babayla karşı karşıyayız artık çünkü ben aile konusunda çok çalıştım. Çünkü önce çocuklarla başladım, sonra baktım ki ya, çocukların iyi kötü bir gideri var ama aile çok âciz durumda. Biz bu aileye nasıl ulaşacağız, nasıl yetiştireceğiz bunların hepsini? Ancak devlet aracılığıyla yapabiliriz bunu; ancak devlet aracılığıyla, bir kampanya aracılığıyla bunu yapabilirsiniz.

Ailede dijital iletişimin bozduğu bazı ilişkiler var ve çocukları bu çok örseliyor. Bakın, dijitalleşme -bunlar kaynaklarıyla beraber, yazmışımdır, vardır bir yerlerde mutlaka- ailede, bir defa, iletişim kaybolmuş durumda, aile iletişimini kaybetti dijitalleşmeyle. Burada hep kötü taraflarını söylemiyoruz, bunların, dijitalleşmenin çok iyi tarafları var ama "Biz çocuklarımızı nasıl koruyacağız?" diye bakarken karşımıza bu çıkıyor. Ailede iletişimimizi kaybettik, ailede ilgiyi kaybettik. Bunlar 51 diye benim yaptığım şeyler. Yani burada baktığınız zaman ailenin en zarar aldığı nokta ne biliyor musunuz? Burada insanlar itibar için telefon alıyorlar ve genç arkadaşlarımdan rica ettim "Yaptırın bu araştırmaları." dedim. Bakın, sosyoekonomik düzey olarak en altta olan düzeyi zaten kaybetmiş durumdayız, zaten erişemiyoruz; öyle bir durum var. Orta sınıf çaballıyor ne öğrenebiliriz, çocuğumuza ne öğretebiliriz, biz neler yapabiliriz diye, bütün eğitimlere katılmaya çalışıyorlar çünkü onların ancak dikey gelişimi eğitime bağlıdır ve eğitimden beslenirler. Onun için, onlar her eğitimi kaçırmamaya çalışıyorlar. Üst sosyoekonomik grupta maalesef bilgi teknolojileri itibar aracı olarak kullanılıyor. "Ben çocuğuma telefonun en iyisini alırım, veririm." Bu, itibar aracı değildir. Bakın, bizim toplumumuzda çocuğa en büyük zararı bu ebeveynler yapıyor. Çocuğun odasına bilgisayar koymakla, çocuğun cebine en güzel modeli almakla çocuğa iyilik yapmıyorsunuz. Bu çocuğun beyni sıfır daha ya, beyaz bir levha olarak gelen bu beynin gelişmesi... Şimdi uzatılmış ergenlik var çağımızda hele; işte, ne işte ne eğitimde olan çocukların sorunu bu. Her şey önlerine alesta, hazır gelen çocuklar. Çocukları güçlendirmiyoruz maalesef, her şeyi hazır verdiğimiz için çocuklar güçlenmiyorlar. Bu dijital dönemin bütün sıkıntıları bir arada ve bu sıkıntılara karşı da şöyle şeyler konuşuluyor: Bir tanesini açılış konuşmasında Sayın Başkan yaptı yani rehberlik çok önemli. Biz bunlara bir şeyi yasakladığımız zaman çok büyük infial oluyor, eminim neler konuşulacak -yani sosyal medya yasası geçti mi bilmiyorum ama- sosyal medya yasası geçti, neler konuşulacak... Bunu söyleyen insanlar hiç başka ülkelere bakmıyorlar mı anlamıyorum, içeriğe bakmıyorlar mı anlamıyorum. Bunu derken de tabii, şuraya gidiyorsunuz: Baktığınız zaman dijital yaşamın risklerine ilişkin sıfır bir aymazlık var velilerde, böyle bir farkındalık yok; maalesef, dijital yaşamın risklerine ilişkin ailelerin, ebeveynlerinin farkındalığı çok düşük bir düzeyde; bunu da fark ediyorum. Baktığınız zaman bizi rahatsız eden... Toplu ulaşım araçlarını çok kullandığım bir dönemdeyim, yüksek hızlı trende araştırma yapıyorum sayın üyeler. Yüksek hızlı trende iki araştırma yürütüyorum kendim konuşarak; birincisi, uygunsuz cep telefonu kullanımı, ne kadar yüksek sesle ne kadar farklı konuştukları; ikincisi de yine kamusal alanda aile, anne olma pratikleri. Bu ikisini de sorarak, izin alarak yapıyorum oradaki insanlardan ve farkındalık sıfır, bunlar çevreye verdikleri zararın farkında değiller. Sonuçta da üç soru soruyorum, izinsiz yapmıyorum bunları, her birinin fotoğrafı var portföyümden. Sonuçta soru soruyorum, diyorum ki: "Siz burada etrafınızı rahatsız ettiğinizin farkında mısınız?" "Yok. Niye rahatsız edeyim ki kulaklıkla konuşuyorum." diyor. Biz "Karşıdaki insanı duyuyoruz." demiyoruz, seni duyuyoruz zaten yani bu kadar basite indirgeniyor. İkinci sorum şu: "Özel hayatınızdan, mahreminizden çok bahsettiğinizin farkında mısınız?" "Ne konuştum ki ben özel hayatımla ilgili?" diyor. Kiminle konuşuyorsanız, erkek arkadaşınız mı, kocanız mı, kimdir bilmiyorum, kardeşiniz mi, bir beyle konuşuyorsunuz, duyuyorum, erkek sesi de geliyor çünkü kulaklıktan o da geliyor. Biz ona nasıl hitap ettiğinizi öğrendik mesela yani ona kızınca ne dediğinizi, hangi hayvan adıyla hitap ettiğinizi öğrendik. Buradaki farkındalık hiç, sıfır yani mahremini paylaşmıyor,

öyle bir şey yok ona göre. Veya avukatını arıyor, avukatıyla konuşuyor, eşiyse boşanma aşamasında bir bey, ailesine ilişkin neler söylediğinin farkında değil. Üçüncü bir soru soruyorum: "Size bu söylediklerimi söyledikten sonra kendinize tekrar bir bakacak mısınız, çekidüzen verecek misiniz?" "Kesinlikle, ben hiç farkında değildim." diyor. Bakın, bu farkındalık çok önemli bir şey. Aileler farkında olmadığından yapıyorlar bunu çünkü kimse öğretmedi bunlara bu yola çıkarken. Çocuklar kendilerine göre öğrendiler, biraz da gizlilik davasıyla mahremelerini tutuyorlar. Büyükler de çok felaket yani TikTok'ta... Ben öyle oynayan Türk kadını görmedim, Türk annesi görmedim; bunlar nereden çıktılar, nasıl bu kadar düştüler, bilmiyorum; bu seviyelere nereden geldiler? Ben incelemek durumunda olduğum için bir dolu şeyi incelerim, bakarım yani TikTok üyesi değilim ama TikTok'a üye olan öğrencilerimden bakarım; Facebook üyesi değilim, Facebook'a üye olanlardan bakarım; Instagram'a üye değilim, sadece Twitter'ım vardır benim, o da ayrı bir günün hikâyesi. Twitter'da 3M kuralı diye başladığım şeyi şimdi 4M'ye çıkardım çünkü birinci şeyim benim orada merhametti, model olmaktı ve orada mutedil olmaktı. 4'üncü M'ye çıkardım. 4'üncü M sizce ne acaba? Onu biraz düşünün, sonuçta konuşalım. Artık internette, bilgisayarda, sosyal medyada olmak için neye ihtiyacınız var? Ben mutedil olmaya ihtiyacımız var dedim çünkü ilişkinizi mutedil tutun, abartmayın sosyal medya kullanımını. Merhametli olun, başkalarına karşı terbiyesizlik yapmayın, saygısızlık yapmayın, anlamaya çalışın dedim ve bu davranışlarınızla da model olun dedim, ben bir eğitimciysem model olma sorumluluğum var dedim fakat zaman ilerledi, ben sosyal medyada bir M daha buldum, 4'üncü bu, 5'e gitmem inşallah. Bunların İngilizcesi de hep M'yle başlıyor. Onun için biraz sıkıntılı oluyor bunları bulmam. Metanetli olmanız lazım. Onun için, siz sevgili Meclis üyelerini saygıyla selamlıyorum. Bu sosyal medya yasasını çıkarmak da metanet ister. Bunun için de size metanet diliyorum.

Hepinize çok teşekkür ediyorum.

Saygılarımla.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Evet, Değerli Hocamız Hatice Ferhan Odabaşı'ya çok çok teşekkür ediyoruz. Uzmanlık alanının getirdiği birtakım birikimlerle, yaptığı anketlerle bize çok değerli bilgiler sundu. Ümit ediyorum ki bu bilgiler kayıtlardan, tutanaklardan ilgililere de bir arşiv oluşturacaktır.

Çok teşekkürler, sağ olun.

İkinci hocamız, Profesör Doktor Adile Aşkım Kurt.

Buyurun, sizi dinliyoruz.

2.- Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Adile Aşkım Kurt'un, sosyal medya, dijital oyunlar ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri ile bu konularda ebeveyn eğitiminin önemi hakkında sunumu

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ADİLE AŞKIM KURT - Teşekkür ediyorum.

Ben de uzun yıllardır Anadolu Üniversitesinde Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde görev yapıyorum. Aynı zamanda bizim üniversitemizin de Sosyal Medya ve Dijital Güvenlik Eğitim Uygulama Araştırma Merkezi Müdürlüğünü yürütüyorum.

Kıymetli Ferhan Hocamla da çok uzun yıllar birlikte mesai yaptık. Hocam, çok güzel noktalara değindi. Dijital ortamlara baktığımızda çocuklar ebeveynlerin birazcık daha önünde gözüküyor. Ben de bütün eğitimlerimde, seminerlerimde çocuklara ve velilere ulaşmaya çalışıyorum ama bu tür etkinliklere çocukların gösterdiği ilgiyi maalesef velilerimiz göstermiyor, zaman zaman iş yoğunluğunu bahane olarak sunabiliyorlar. Ben öğle aralarında da gittim daha çok velimiz katılabilsin diye, yine de hiçbir zaman beklenen katılım olmuyor zorunlu olmadığı sürece ama bütün bu sorunlara baktığımızda temel nokta, çocuktan daha ziyade bence bilinçsiz ebeveynlerde, dijital olmayan ebeveynlerde gözüküyor. Bugün artık yeni ebeveynin "Ben o dijital mecranın dilinden anlamıyorum." deme gibi bir lüksü yok. Her ebeveyn dijital ebeveyn olmak durumunda. Ben hep seminerlerimde şu örneği veririm, büyük bir ihtimalle de bu örneği Ferhan Hocamdan aldım diye düşünüyorum, velilere ilk şunu söylüyorum: "Kalabalık bir ortama, pazar gibi kalabalık bir ortama girdiğinizde çocuğunuzun elini bırakır mısınız?" diyorum. "Hayır Hocam, bırakır mıyız, kaybolur." diyorlar. "Peki, internet ortamında o çocuğun elini neden bırakıyorsunuz?" diye soruyorum çünkü internet ortamı her ne kadar bizim evimizin içindeki bir araçla bağlantılı olsa da yakınımızdaki komşularımıza ya da akrabalarımıza açtığımız, evimizden ziyade bizim bütün bilgilerimizi tüm dünyaya açık hâle getirdiğimiz bir mecradan bahsediyoruz ve bu mecrada çocukların rehberliğe ihtiyacı var. İlk rehber de model olarak aldıkları ebeveynler. Dolayısıyla ebeveynlerin -hocamın da belirttiği gibi- dijital yetkinliğe, dijital ebeveyn olmaya ihtiyaçları var ve gerçekten, bu tür etkinliklerde bana dönüşleri şu şekilde oluyor: "Acaba Hocam, biz bu sosyal medya ortamlarını hiç mi kullanmasak? Bu kadar çok tehlike barındırdığını bilmiyorduk." O yüzden, bence, çocuktan daha önce ebeveynleri eğiterek eğitim sürecine başlamadan önce çocuklara rol model olacak yapıyı onlara sunmamız gerekiyor.

En çok tedirginlik veya tartışılan konu da bu tür toplantılarda "Çocuklara ne kadar süre vermeliyiz?" şeklinde oluyor. Süre önemli değil, o çocuğun dijital ortamda ne tür içerikle birlikte olduğu önemli. Dolayısıyla da velilerin bu konuda daha dikkatli olmaları gerekiyor. Yine, dijital ortamlarda baktığımızda çocukların üç farklı noktada hakları var. 3K olarak adlandırdığımız bu katkı, katılım ve korunma olmak üzere. Dolayısıyla çocuklarımızı bu dijital mecraların sunmuş olduğu fırsatlardan yararlanmalarına olanak sağlarken olası tehdit veya risklerden de korumamız gerekiyor. Bunun için de ilk temel nokta ebeveynlerin eğitimi diye düşünüyorum. Ebeveynleri eğitirsek -okullarımızdaki öğretmenlerimiz de birer ebeveyn- çocuklarımıza daha sağlıklı yol gösteren bireyler olacaklardır diye düşünüyorum. Bunun yanı sıra, sadece eğitim değil, aile ile çocuk arasındaki -hocam bahsetti- iletişimin kopması. Bu iletişimin açık ve sağlıklı bir biçimde olması esasında çocuğun dijital mecralarda daha güvenli hareket etmesini sağlayabilir. Çünkü çocuk orada herhangi bir tehlike durumuyla karşılaştığında, istenmeyen bir içerikle karşılaştığında, ilk başvuracağı kişinin aile büyüklerinden birisi olduğunun farkında olmalı, aile bu açık ve net iletişimi onunla, çocukla kurduktan sonra bu sağlıklı yapıyı oluşturabiliriz diye düşünüyorum açıkçası. Yasaklamak her zaman için çözüm getirmiyor dolayısıyla toplumun her kesiminde farkındalık oluşturmanın ve toplumda dijital okuryazarlığı artırmanın bu tür problemleri minimize etmenin en etkili yollarından biri olacağını düşünmekteyim.

Sanırım şimdilik böyle ama sorular gelirse tekrar devam edelim.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Çok teşekkür ederiz.

Değerli Adile Aşkın Kurt Hocamız bu bölümde açıklamalarını yaptı, soru-cevap kısmında da tekrar katkılarını talep ederiz. Evet, üçüncü olarak, Profesör Doktor Yavuz Samur Hocamızı dinleyelim.

3.- Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Yavuz Samur'un, sosyal medya, dijital oyunlar ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri ile bu konularda oyunların derecelendirme sisteminin, ebeveynin bilinçlenmesinin ve eğitim sisteminin önemi hakkında sunumu

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. YAVUZ SAMUR - Herkese merhabalar efendim.

Profesör Doktor Yavuz Samur, Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dekanıyım, aynı zamanda da Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde Öğretim Görevlisiyim.

Yaklaşık on beş yıldır Türkiye'de sürekli olarak velilerle buluşan, öğrencilerle buluşan, öğretmenlerle buluşan bir akademisyenim, neredeyse yılda belki 200-300'den fazla seminer yapıyorum ve sürekli çocuklarla birlikteyim. Çocukların bütün sorunlarını az çok biliyorum, velilerin bütün sorunların az çok biliyorum ve teknoloji bağlamında hep çocuklarla konuşuyorum. Aynı zamanda, bir oyun tasarımcısıyım, dijital oyunlarım var ve çok oyun tasarlıyorum çocuklar için; kutu oyunları tasarlıyorum, dijital oyunlar tasarlıyorum. Belki benim tasarladığım oyunları aranızda çocuğu olanlar varsa oynamışlardır. Böyle, çocuğunuzun beyin egzersizi olarak oynadığı bir oyun varsa, mesela MentalUp gibi, böyle uygulamalar biliyorsanız onların da tasarımcısıyım. Yani gönlüm istiyor ki çocuklar ekran karşısında daha kaliteli vakit geçirsin. Bu amaçla çocuklar için bir şeyler yapmaya çalışıyorum ben de.

Yıllardır benim hep söylediğim bir şey var. Ben belki on senedir gerek Aile Sosyal Politikalar Bakanlığının toplantılarına gerek RTÜK'ün toplantılarına gerek Gençlik ve Sporun toplantılarına hep katılıyorum ve her zaman şunu söylüyorum ve aynı şeyi tekrar burada yine söyleyeceğim: Efendim, bizim Türkiye'de kullandığımız iki tane derecelendirme sistemi var. Bunlardan biri PEGI, Avrupa'nın derecelendirme sistemi, diğeri de ESRB, Amerika'nın derecelendirme sistemi. Ek olarak, ülkemizin naçizane bir derecelendirme sistemi olursa, oyunların yaş olarak derecelendirme sistemi olursa çok güzel bir adım atmış oluruz. Buna yönelik biz Sakarya Üniversitesinde Mehmet Barış Horzum Hocayla -o da çok oyun bağımlılığı tarafında çalışmalar yapar- birlikte bir derecelendirme sistemi de geliştirdik ve bunun BTK'yle birlikte yayınına da yaptık. Dolayısıyla gönlüm şunu arzu ediyor çok fazla: Bu derecelendirme sisteminin, ülkemizin, bizim kendi kültürümüze, millî, manevî değerlerimize uygun bir derecelendirme sisteminin oluşturulmasını ve bunun en kısa zamanda velilere bilgilendirilmesinin yapılmasını çok arzu ediyorum. Ama ondan daha çok arzu ettiğim bir şey var. Şimdi, velilerle konuşuyorum. "Çocuğun ne oynuyor?" "Çocuğum PUBG oynuyor." diyor. "PUBG kaç yaş için, kaç yaşa uygun?" diyorum. Veli bilmiyor. "Ne oynuyor çocuğun?" diyorum. "GTA oynuyor." diyor. "GTA kaç yaş üstü biliyor musun?" diyorum. "Bilmiyorum." diyor. Çocuk kaç yaşında? Çocuk 6 yaşında, oynadığı oyun GTA 18 yaş üstü bir oyun, içinde ne var? Şiddet var, cinsellik var, ayrımcılık var, uyuşturucu var, kumar var, içinde her türlü şey var ve 6 yaşındaki çocuk GTA oynuyor ve çocuk bana diyor ki: "Hocam, biz babamla oynuyoruz hafta sonu."

Dolayısıyla, özellikle rica ediyorum, tekrar altını çizerek istirham ediyorum, size yalvarıyorum, bir tane kamu spotu istiyorum. Bu toplantıdan bir şey çıkacaksa eğer, oyunların derecelendirme sistemiyle ilgili velileri bilinçlendirmek için bir kamu spotu istiyorum ve bunu on yıldır istiyorum ben. Şu an yaşadığımız sıkıntılı durumların çok büyük bir çoğunluğunun çocukların oynadıkları oyunların yaşlarına uygun olmayan oyunlar olmasından kaynaklı olduğunu düşünüyorum ve çocuklarımızın maalesef, işte daha 6-7 yaşındaki çocukların, kendi yaşlarının çok çok üst düzeyde yani 18+ Counter Strike gibi, Call of Duty gibi oyunları oynamasından kaynaklı olduğunu da düşünüyorum çünkü bu çocuklar burada bir şeyin pratiğini yapıyorlar. Dolayısıyla, çocuklarımızın neyin pratiğini yaptığını bilmek de elbette ebeveynlerin görevi. O yüzden, mümkün olduğunca bu yaş sınırlandırmasıyla ilgili acil bir aksiyon alınması gerektiğini düşünüyorum.

Roblox örneğine bakalım, ne yaptık Roblox örneğinde? Roblox'u kapattık. Roblox'u neden kapattık? Çünkü Roblox'un içerisinde çocukların yaşlarına uygun olmayan içerikler vardı. Biz dedik ki: Kapatalım, Roblox kapandı. Tamam, ne oldu? Roblox ne kadardır kapalı? Yaklaşık belki iki yıldır kapalı. Şimdi, Roblox ne yaptı? Roblox senelerdir "Ya, bizi kapatıyorlar ülkelerde, bizi niye kapatıyorlar?" diye geri döndü, baktı ve dedi ki: "Ya, biz o zaman chati kapatalım çünkü çocuklar chat yapıyorlar burada, küfrediyorlar birbirlerine, küfür ettikleri için, hakaret ettikleri için biz o zaman bu küfürleri kaldıralım." "Okay." Sonra dedi ki: "Ya, bu oyunların hepsinin farklı farklı içerikleri var; biz bu oyunları mı acaba derecelendirsek?" Çünkü bazı oyunlarda şiddet var, bazılarında yok. Yani işte çocuk Adopt Me oynuyor yani hayvan yetiştiriyor, bunda bir şey yok yani "Bu, o zaman herkesin oynayabileceği bir oyun." diyor. Ama öte yandan bakıyoruz, şiddet içerikli oyun var. "İşte buna, 18+ diye biz her bir oyuna acaba yaş sınırı mı koysak?" Bunu da yaptı. "Bazı oyunlarda tamamen chati mi kaldırsak?" dedi. Böyle bir sürü kural getirdi ve şu an Roblox en son Roblox Kids diye bir uygulama yaptı aynı Youtube Kids gibi. Dolayısıyla, ben yasaklamalara karşı biriyim, evet ama yasaklamadan daha çok sınırlandırmanın doğru olduğunu her zaman savunan biriyim. Ama bazen de bazı platformlara bir şey yaptırabilmek için de evet platformun kapatılmasının doğru olduğunu düşünüyorum, Instagram örneğinde olduğu gibi. Instagram'da da kapattık platformu ve ondan sonra o bize uygun bir şekilde, yasalarımıza, kanunlarımıza uygun bir şekilde davranmaya başladığı zaman tekrar açtık, hiçbir sorun yok. Yeter ki bize uygun davranılsın, çocuklarımıza uygun davranılsın. Az önce Ferhan Hocanın söylediği gibi, burada partiüstü, siyasetüstü bir şeyden bahsediyoruz.

Şimdi, ben, bu derecelendirme sisteminin benzer şekilde tüm platformlarda uygulanması taraftarıyım. Yani bir derecelendirme sistemi oluşturduysak biz... Ki ben o zaman bunu söylediğimde karşımda RTÜK Başkanı da vardı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı da vardı, dedim ki: Ben çıkacağım, gerekirse reklamını ben çekeceğim dedim ve istiyorum ki bunun, sadece oyunlarda değil uygulamalarda da, benzer şekilde Netflix gibi, Amazon gibi, Tabii gibi yani film, dizi platformlarında da uygulanması ve takibinin yapılması taraftarıyım ve burada tabii, veliyi bilinçlendirmemiz gerekiyor. Veliyi biz seminerlere davet ederek bilinçlendiremeyiz, yapamıyoruz. Ben on beş senedir veli semineri yapıyorum. Bana gelen veli zaten bilinçli veli. Bana gelen velinin

zaten çocuğunun problemleri ekrana baktığını düşünmüyor. Bana gelmeyen veli zaten çocuğuyla problem yaşıyor. Bana gelmeyen veli ne yapıyor o esnada? Dizi izliyor, film izliyor ve çocuğa soruyorum, "Siz 18+ film izliyor musunuz evde?" diyorum, "Hocam, 18+ yazıyor ama biz ailemle izliyoruz." diyor. "Nasıl izliyorsunuz?" diyorum. "Hocam, önemli sahneler gelince gözümü kapatıyorlar, kulağımı kapatıyorlar, öyle izliyoruz biz." diyor. Dolayısıyla ebeveyni bizim bilinçlendirmemiz gerekiyor. Ebeveyn de farkında değil +18 film izlediğinin, dizilerin yaşının farkında değil, filmlerin yaşının farkında değil. Dolayısıyla ebeveyni bizim kamu spotuyla bilinçlendirme zorunluluğumuz var çünkü bu ebeveynler, bizim ulaşmamız gereken ebeveynler televizyon izliyor yani bizim ulaşmamız gereken ebeveynler Instagram'a da bakmıyor, televizyona bakıyor.

Çocuklara şu soruyu soruyorum, şu üç soru çok önemli soru: Bu oynadığınız oyunlarda kullandığınız sosyal medya uygulamalarında -ki iyi ki sosyal medyanın yaş sınırı 15'e çıktı- 6 yaşındaki çocuklara, 7 yaşındaki çocuklara, ilkokuldaki çocuklara "Kaç tane Instagram hesabınız var?" diye soruyorum ben; bakın, "Instagram kullanıyor musunuz?" diye sormuyorum "Bana elinizle gösterin, kaç tane Instagram'ınız var?" diye soruyorum; çocuk "5 tane" diyor. Diyorum ki ne yapıyorsun 5 tane Instagram hesabını? Diyor ki: "Hocam, biri 'main' hesabım, ana hesabım; biri 'priv' hesabım, özel hesabım; biri 'priv'in 'priv'i, özelin özeli; diğeri arkadaşlarım için açtığım hesap; diğeri 'stalk' yaptığım hesap; diğeri 'fake' hesabım." diyor. "Çoklu kişilik bozukluğu" diyoruz ya, psikolojide öyle bir şey var, çocuk farklı kişilikler gösteriyor. Biz daha çocuklarımızın, 10 yaşındaki çocuklarımızın sosyal medya, Instagram, TikTok kullanmalarını engelleyemiyorduk. Şimdi, ben seminerlerde çocuklara diyorum ki 15 yaş sınırı geldi, çocukların bana ilk sorduğu soru ne biliyor musunuz? Hani böyle şimdi kimlik kartıyla falan giriş yapacağız ya, çocuk "Hocam, seminerde anlattınız, böyle dediniz -ilk sorulan soru bakın- peki, ben şimdi, o kimlik kartı gösterilecekmiş ya, oraya annemi koysam, oraya babamı koysam, öyle açsam." diyor. Dolayısıyla bunun da yani yasanın çıkmasıyla birlikte yine benzer şekilde ebeveynleri de bilinçlendirme konusunda desteklerinizi -yine kamu spotuyla- rica ediyorum.

Üç soru soruyorum çocuklara. Birinci soru: "Kimler tanımadığı kişiyle konuşuyor?" diyorum, 500 kişi var karşımda, böyle bir veriyi kolay kolay toplayamazsınız yani her seminerde 500 çocuk var karşımda. Çocukların yüzde 90'ı hiç tanımadığı biriyle konuştuğunu söylüyor. İkinci soru: "Kimler hiç tanımadığı biriyle sesli konuştu?" diyorum yani telefonda konuştu. Çocukların yüzde 50'si elini kaldırıyor. Üçüncü soru: "Kimler hiç tanımadığı biriyle görüntülü konuştu?" diyorum. Çocukların yüzde 10'u hiç tanımadığı biriyle görüntülü bir şekilde konuştuğunu söylüyor. Dolayısıyla içerisinde chat bulunan yani sohbet etme özelliği bulunan uygulamalara da benzer şekilde, aynı sosyal medyada sınır geldiği gibi oyunların içerisinde de sınır gelmesi gerektiğini düşünüyorum. Çocuk niye bu kadar çok ekrana bakıyor? Hepiniz biliyorsunuz -çocuğu olanlar var, torunu olanlar var belki aranızda- çocuğun canı sıkılıyor. Çocuğun niye canı sıkılıyor? Çocuğun yapacak bir şeyi yok. Eskiden bizim sokağımız vardı, sokağa çıkıyorduk, akşam ezanına kadar sokakta vakit geçiriyorduk, akşam ezanı okununca geliyorduk. İyi ki de sokak varmış, bütün becerileri, bütün değerleri sokakta elde ettik. Ondan sonra eve geliyorduk, ödevimizi yapıyorduk, yemeğimizi yiyorduk, yatıp uyuyorduk. Şimdi, sokak var mı? Yok. Niye yok? Bir, güvenli değil; iki, oyun oynayacak yer yok; üç, yer varsa arkadaş yok; dört, arkadaş varsa kim olduğunu bilmiyorum, o yüzden çocuğu sokağa gönderemiyorum. Haklı mıyım bir ebeveyn olarak? Ben de haklıyım. Benim de 16 yaşında oğlum var ve çocuklar sokağa çıkamadıkları zaman, o enerjilerini atabilecekleri, eğlenebilecekleri bir ortam olmayınca evde vakit geçiriyor. Evde vakit geçiren çocuğu da eğlendirecek bir anne-babaya ihtiyacımız var ya da bazıları sosyal medyada falan çok dalga geçiyor ya ebeveynlerle "Ya, bu çocukları kurstan kursa götürüyorlar, bu çocuklar oradan oraya sürükleniyor." diye; tam aksine, çocuğu için yapıyor. Bağımlı olan çocukları çok konuşuyoruz, bağımlı olmayan çocukların özelliklerine bakıyorum -herkes bağımlı çocukları çalışıyor- bağımlı olmayan çocukların özellikleri: Bir; bir sporla ilgileniyor, hiçbiri bağımlı olmuyor. Dolayısıyla burada Gençlik ve Spor Bakanlığının çok önemli bir görevi var. İki; bu çocuk bir sanat, kültür etkinliğiyle uğraşiyor, resimle uğraşiyor, dramayla, tiyatroyla, müzikle uğraşiyor. Üç; bu çocuğa "Dur!" demişler, annesi babası "Dur!" demiş. "Tamam oğlum, tamam kızım, yeter artık, hadi artık, kapat artık." demiş yani sınır koymuşlar.

Bu arada, tersine mentörlükle çalışıyorum çocuklarla. Çocuklar, ortaokul ve lisedeki çocuklar sınır seviyorlar, sınırsızlığı sevmiyorlar aslında ve bağımlı olan çocuklarla yaptığım araştırmada da bağımlı olan çocuklar bana şunu söylediler: "Keşke annem, babam 'Dur!' deseydi ben bu kadar bağımlı olmazdım. Bize 'Dur!' demedikleri için, bize sınır koymadıkları için..." Dolayısıyla nereye varıyoruz yine? Evet, artık devletin, aynı sosyal medyada yaptığı gibi oyunlarda da bir sınır koymasına ihtiyacı var çünkü artık bu bizi de geçti. Yani bu platformlar arkada o kadar güzel psikoloji çalıştırıyorlar ki daha sen kendin Netflix'ine "Dur!" diyemiyorsun, bütün sezonu bitiriyorsun ve çocuk tabii kendi kendine "Dur!" diyemiyor. O yüzden de bizim bunları durduracak sistemlere ihtiyacımız var çünkü burası zaten durmamamız için tasarlanıyor. İşte, Instagram'da sürekli kaydırıyoruz, durmayalım diye sürekli kaydırıyoruz ve çocuklar da tabii ki orada çok fazla vakit geçiriyor. Instagram'a, TikTok'a bu özellik gelse "Tamam artık, sen yeterince baktın, kapatıyoruz artık." gibi bir özellik -ki gelmesi çok zor da değil bu arada, hepsi teknik olarak mümkün- o zaman çocukları en azından oradan biraz daha dışarıya alma imkânımız olur. Dolayısıyla, evde de o zaman ne yapması lazım ebeveynin? Çocuğuyla vakit geçirmesi lazım. Bu sefer bakıyoruz, eve dönüyoruz, tamam, veliye "Çocuğunla oyun oynuyor musun?" "Oynuyorum." "Ne oynuyorsun?" "Kutu oyunları oynuyoruz." falan, tamam, güzel. "Kutu oyunları oynarken anneniz, babanız telefona bakıyor mu?" Herkes "Telefona bakıyor." diyor.

Şimdi, velilerle araştırma yapıyorum. Velilerin yüzde 95'inden fazlası çocuğundan daha fazla ekrana baktığını söylüyor. Çocukların yüzde 95'inden fazlası ebeveynlerinin kendilerinden daha fazla ekrana baktığını söylüyor. Rol model olacaktık hani biz, hani biz ekrana çok bakmayacaktık? Hani çocuğa ekranı kısıtlayacaktık? Ama daha biz kendimiz kısıtlayamıyoruz. Dolayısıyla, biz de ekrana bakmayı tercih ediyoruz, çocuğu da odasına gönderiyoruz. Tamam, çocuk odasına gitti, eyvallah, elinde ekran var, telefon var ya da tablet var ya da bilgisayar var, oyun oynuyor ya da yazışıyor. Erkek çocukları daha çok oyun bağımlısı, kız çocukları daha çok sosyal medya bağımlısı; yaptığım tüm araştırmalarda bu çıkıyor. Ebeveyn çocuğuna oyun bilgisayarı alıyor, çocuğunu oyun bağımlısı yapıyor; odasına televizyon alıyor, Playstation alıyor, çocuğunu oyun bağımlısı yapıyor. Çocuk zaten diyor ki: "Bu oyun bilgisayarı, ben bununla oyun oynarım." Dolayısıyla, orada da çocuğun ne yaptığını bilmiyoruz.

Şimdi, ebeveynler, oyun bağımlısı olan, sosyal medya bağımlısı olan ebeveynler hep şunu söylüyor: "Odasındaydı, dizimizin dibindeydi, orada güvende olduğunu düşündük ama işte, bak, saçma sapan WhatsApp gruplarındaymış, saçma sapan

Telegram gruplarındaymış. Oradakiler bu çocuğun aklını almışlar ve bir şekilde çocuğa ulaşmışlar, bir şeyler yaptırmışlar." Ara ara duyuyorsunuz, işte Mavi Balina'dır, Momo'dur, bu tarz şeyler hani ara ara gündem oluyor, haberlere yansıyor. Tam olarak bundan kaynaklı, bir gözün bir kulağın çocukta olacak. Ben çocuğu düzenli olarak ara ara da olsa takip edebilmeliyim yoksa takip edemezsem elbette o çocuk oradaki arkadaşlarıyla birlikte daha fazla vakit geçirip oradaki söylenilenleri yapmaya başlayacak ya da şu oluyor: Tehdide başvuruluyor ya da şantajla başvuruluyor. Karşıdaki kişi "Elimde fotoğrafların var, videoların var. Bak, seninle şunları konuştuk, o yüzden bunları paylaşırım. Sosyal medyada yayarım, annene babana atarım." diye tehdit ve şantajda bulunuyor. Dolayısıyla çocuk da o kişi ne derse bu sefer onu yapmaya başlıyor.

En nihayetinde dönüp dolaşp şuraya varıyoruz: Lisedeki gençlerimizin, bakın -okul öncesi, ilkokul, ortaokulu ayrı tutuyorum- bir hedefi yok sevgili vekillerim. Liseyi değiştirmemiz lazım, liseden itibaren artık başka bir şey yapmamız lazım. Yapay zekâ diyoruz, kişiye özgü eğitim diyoruz. Yapay zekâ, şu an Instagram'ınıza girsem, keşfet sayfanızı açsam, Instagram sizi sizden daha iyi tanıyor. Elimizde böyle bir teknoloji varken, çocuğu çok iyi tanıyabildiğimiz teknolojilerimiz varken biz çocuğa özgü bir lise yapmıyoruz da diyoruz ki bütün okullar, liseler Anadolu lisesi olsun ve çocuk 20 tane ders alsın, herkes aynı dersi alsın. Bizim artık farklı lise türlerine ihtiyacımız var ve çocukların hedeflerinin olmasına ihtiyacımız var. Hedefi olmayan çocuk, geleceğe dair umudu olmayan çocuk bu sefer sallanmaya başlıyor yani "Oraya mı gitsem, buraya mı gitsem, hangisi olsun, ne olsun?" falan. Dolayısıyla, çocuk bir bakıyor 18'inde sınava giriyor, "Ben hukuk mu okusam, tıp mı okusam, mühendis mi olsam?" diyor. Senin bu zamana kadar ne olacağından hiçbir fikrimiz yok mu bizim? Yok, aslında var ama yok. O yüzden çocuklara hedef vermemiz lazım, onları boş bırakmamamız lazım, onları sosyal olarak, sanatsal olarak doldurmamız lazım ve onlara gerçekten iyi gelecek, becerilerini geliştirecek bir eğitim sistemine ihtiyaç duyuyoruz diyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Evet, Değerli Hocamız Profesör Doktor Yavuz Samur Bey'e bu çok güzel açıklamalar için teşekkür ediyoruz.

Açıklamalar kısmında son olarak Değerli Hocamız Profesör Doktor Orhan Koçak'ı da dinledikten sonra soru ve cevap kısmında toplantımızı devam ettireceğiz.

Hocam, buyurun.

4.- İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi Profesör Doktor Orhan Koçak'ın, sosyal medya, dijital oyunlar ve bunların çocuklar üzerindeki etkileri ile yaklaşık 5 bin öğrenciyle yaptıkları çalışmaların sonuçları ile tavsiyeleri hakkında sunumu

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ CERRAHPAŞA SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ORHAN KOÇAK - Sayın Başkan, teşekkür ediyorum bana bu fırsatı verdiğiniz için, nazik davetiniz için. Hassaten böyle bir çatı altında, Gazi Meclisin çatısı altında bulunmaktan da onur duyuyorum. Burada isterdim ki her partinin milletvekili olsun ve bizler bilimsel olarak, tamamen veriye dayalı olarak söylediğimiz şeyleri...

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Elif Vekilimiz YENİ YOL Partisi adına geldi, biraz gecikeceğini söylemişti.

Hoş geldiniz Hocam.

ELİF ESEN (İstanbul) - Sağ olun Başkanım.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ CERRAHPAŞA SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ORHAN KOÇAK - Evet, teşekkür ediyorum.

Gönül isterdi ki tüm muhalif milletvekilleri burada olsun; birazcık üzüldük tabii, kırıldık, motivasyonumuz düşüyor tabii ama biz yine de bir akademisyen olarak tabii çalışacağız; bu memleketin sorunlarına çözümler üretmek adına, teklifler üretmek adına tabii ki gayret sarf edeceğiz.

Ben İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesiyim. Aslen sosyal politikacıyım. Son yıllarda yaptığım yayınlarla -uluslararası yayınlar- özellikle Türkiye'nin sosyal sorunlarına yönelik çözümler üretmeye çalışıyorum. Bu noktada yaptığım çalışmalarla da dünyada etkili bilim adamları listesine son birkaç yıldır girmiş bulunuyorum.

Toplantımızın hayırlı olmasını diliyorum. Müsaade ederseniz ben sunumuma başlamak istiyorum çünkü sunumum birazcık daha böyle kendi yapmış olduğum çalışmalara dayanarak hazırladığım bir sunum. Burada da teknolojiyi kullandım. Teknoloji hayatımızın bir parçası, bundan kaçış yok. Ben eskiden öğrencilere şunu söylerdim: Teknoloji bir "integral part" derdim yani tamamlayıcı parça derdim, hayatımızın her aşamasında var, kaçamayız bundan; belki daha da çok bunun içine gireceğiz. Bugün geldiğimiz noktada bunun daha da çok içine girdiğimizi görüyorum, "main part" diyorum artık, ana parça bu, olmazsa olmaz. Bunu bilmemiz lazım, bunu iyi öğrenmemiz lazım; bu konuda kendimizi çocuklar, yetişkinler, gençler olarak yetiştirmemiz, geliştirmemiz gerekiyor. Dolayısıyla, ben burada da yine teknolojiyi kullanarak, 5-6 tane bu konuda yapmış olduğum çalışmaları yapay zekâya vererek, onların da hazırladığı sunumdan bazılarını alarak sizlere takdim etmek istiyorum yüksek müsaadelerinizle.

Tabii, çocuklar ve gençler olunca konu ister istemez... Yani bundan kaçış yok, çocuklar ve gençler her dönem bunu kullanacaklar. Bugün böyle, yarın da öyle, çağın ruhunda bu değişimler olacak ve bizim bu değişimlere karşı nasıl tepki verdiğimiz, nasıl ön aldığımız çok önemli. Bu noktada özellikle vurgu yapmak istiyorum. Çocuklar sosyal medyaya gidiyorlar, oyuna gidiyorlar, gidecekler de çünkü gidecekleri başka bir yer yok. Mahallemiz bitti, komşularımız bitti, akrabalık ilişkilerimiz neredeyse bitiş noktasına geldi. Ben İstanbul'da yaşıyorum, Beylikdüzü'nde. Beylikdüzü'nün tam karşısında Esenyurt diye bir ilçe var, maalesef gökdelenlerle dolu ve artık taşıyor yani ulaşım ciddi manada sıkıntılı. Bu genç ne yapacak? Anne-baba da çalışıyorsa evine kapanacak ve kendi dünyasına dalmak zorunda kalacak dijital mecralarda. Dolayısıyla, ben gence hak veriyorum, biz de olsaydık belki... Ben Beyoğlu'nda doğdum, büyüdüm. Bir sokak çocuğu diyebilirim aslında, sokaklarda büyüdük tabii ki. Maçımızı yaptık, basketbol, voleybol, futbol, arkadaşlarımızla her türlü oyunu oynadık, ramazanlarda büyüklerimiz bizi cami cami gezdirdi. Efendim, mahallemiz bizim ailemiz oldu, mahalle bizi korudu. Dolayısıyla, böyle bir ortamda büyüdük ama şu anda bu ortam yok maalesef. Komşular birbirlerine asansör içinde selam dahi vermiyorlar. Böyle bir dönemi yaşıyoruz. Dolayısıyla bizim değerlerimize dönmemiz gerektiğini düşünüyorum, bu

noktada bunları hatırlatmamız gerektiğini düşünüyorum ama bu dönmekle olmuyor, bu fiziksel ortamı da değiştirmekle olur diye düşünüyorum. Yani şehircilik anlayışımızı değiştirmemiz lazım, mekânı değiştirmemiz lazım, çevreyi değiştirmemiz lazım; tekrardan bizim mahallelere dönecek ortamları üretmemiz gerektiğini düşünüyorum.

Birazcık belki süremi aşabilirim, hocalarımın sürelerinden alabilirim.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Süremiz var, siz rahat olun.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ CERRAHPAŞA SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ORHAN KOÇAK - Bir çalışmamız var bizim -özellikle gençlerin- 5 bin öğrenciyle yaptık. Millî Eğitim Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığının desteğiyle, onlardan da izin alarak bir veri topladık. 5 bin küsur öğrenci, burada 4.965, veriler temizlendikten sonra kullandığımız şey. Doktora öğrencilerimle yaptım. Tabii, benim için bu onur ve gurur vesilesi bir şey. Bu arkadaşlar bir iki aya kadar da doktora tezlerini bitirecek. Birkaç yıl önce biz bunu yayınladık ve Q1 bir dergi, yüksek bir dergide yayınlamış olduk.

Efendim, bizim burada amacımız şuydu: Gençler acaba bu aktivitelere katılırsa... Bazı aktiviteleri biz onlara sorduk; kültürel, sosyal, fiziksel, gönüllülük, dinî vesaire aktiviteleri sorduk ve biz bunlara, literatürde de yeri olduğu gibi, gelişim, sosyal gelişim aktiviteleri dedik. Dolayısıyla bu aktivitelerin çocukları nasıl değiştirdiğini ölçmeye, anlamaya çalıştık. Burada da ileri seviye yapısal eşitlik modellerimizi kurduk. Yani istatistiğin son geldiği nokta... Yani hayatın günlük akışına uygun bir şekilde modeller kurarak bunları test etmeye çalıştık. Sayı ciddi bir sayı, 5 bin. Dolayısıyla buradan alınacak mesajların ben önemli, hatırı sayılır olduğunu düşünüyorum.

Evet, burada problemler internet kullanımı veya problemler dijital kullanımı öne çıkardı; özellikle akıllı telefonları sorduk, akıllı cihaz kullanımını sorduk, aile desteğini sorduk, arkadaş desteğini sorduk ve bunların gençlerin iyi oluşlarını nasıl etkileyip etkilemediğini sorduk. Modelimiz bu ve bu modelde özellikle aile çok öne çıktı, çok güçlü çıktı. Aileyle ilişkileri güçlü olan, aile desteği yüksek olan arkadaşların, gençlerin ciddi manada iyi oluşlarının yüksek olduğunu ve dolayısıyla buna paralel olarak da -burada böyle bir model var- akıllı telefon kullanımının ciddi manada düştüğünü gördük. Aynı zamanda fiziksel, eğitimsel ve dinî aktivitelerin de bu süreci aynı şekilde güçlendirdiğini tespit ettik.

Özellikle bireysel aktiviteler, bakın, eğlence aktiviteleri değil, onları da sorduk yani sosyal aktiviteler birazcık daha akıllı telefon kullanımını, internet kullanımını artırıyor çünkü sosyal ortamlarda gençler birbirlerinden etkilenerek daha çok kullanmaya başlıyor. Bakın, arkadaş desteği ise -bakın, burada bunu özellikle vurgulamam lazım- maalesef akıllı telefon kullanımını, dolayısıyla on-line ortama gidişi artırıyor, bunu özellikle vurgulamak istiyorum. Evet, bireyin mutluluğunu geçici olarak... Yani buna biz "abur cubur mutluluk" da diyebiliriz yani on-line ortam mutluluğu biraz da böyle, on-line ortam arkadaşlığı böyle, abur cubur yemeye benziyor. Ruhumuzu abur cubur beslersek ne olur? Sağlıklı bir gelişme olmaz, sağlıksız bir beslenme olur ve bu geçici olur, kalıcı olmaz. Dolayısıyla on-line ortamdaki arkadaşlıklar üzerinden özellikle alınan sosyal destek sağlıklı bir gelişmeye maalesef yol açmıyor.

Aktiviteleri özellikle sorarken bakın, modelimiz bize şu mesajı verdi, dedi ki: "Bakın, dikkat edin, aktivitelerin gizli doğası var." "Bakın, kişisel gelişim aktiviteleri için çok olumlu, koruyucu boyutu var." diyor bize modelimiz. Onlar da nedir? Mesela, kişinin fiziksel hareket yapması, spor yapması, bedenini çalıştırması; eğitimsel faaliyetlere, bireysel eğitimsel faaliyetlere katılması ve dinî ve manevi aktivitelerle katılması. Öte yandan "Şu kısımlar riskli." diyor bize. Neymiş onlar? Eğlence yani bu da sosyalleşme ama işte burada dikkat etmek lazım. Yani her sosyalleşme bizi dijital ortamdaki korumuyor. İletişim odaklı aktiviteler, grup aktiviteleri, bunlar da riskli alanlar.

Özellikle e-spor adında bir spor türedi, bu ciddi bir tehlike. Spor diye yutturuluyor, maalesef ciddi bir risk. Çocuklarımız buralarda tamamen bir dijital bağımlısı oluyorlar; diğer aktivitelere de tamamen aileyle ilgili, sosyal hayatla ilgili, akademiyle ilgili diğer aktivitelere de ciddi manada zarar veriyor. E-spor meselesine Meclisimizin özenle eğilmesi gerektiği kanaatindeyim. Bakın, gerçekte kurulan kalkanlar; bunların değerleri de yüksek. Bunları da özellikle buradan vurgulamak istiyorum.

Fiziksel aktivitelerin beta katsayısı yüksek. Bedenin gerçek dünyadaki hareketini ve sosyal entegrasyonunu hızlandırıyor, değil mi? Yani sonuçta, fitrat olarak, yaratılış olarak fiziksel hareketlilik insana çok yarıyor. Biz yürüdüğümüz zaman depresyonumuz, stresimiz, anksiyetemiz biraz daha düşüyor, değil mi, hepimiz buna şahidiz. Eğitimsel aktiviteler, hakeza öyle. Bilişsel gelişimi destekleyecek ve hayatı daha amaçsal bir yöne sevk edecek... Özellikle, burada, her şey olabilir; varoluşsal, yaşamın anlamı, kendini geliştirme "Benim bu dünyadaki amacım nedir?" "Ben ne yapmalıyım?" "Kariyerimde ne olacağım?" gibi her türlü, bu tür meşguliyetler, bunlar da çok kıymetli. Mesela bir gencin "Ya, ben işte şu işi yapacağım." demesi bile genci ciddi manada, pozitif olarak etkiliyor.

Dinî ve manevi aktiviteler de ciddi manada yükseltiyor. Bireyin spiritüel bir anlam ve içsel bir amaç sunarak dijital kaçış ihtiyacını ne yapıyor, azaltmış oluyor çünkü gerek duymuyor yani yüce bir değer üzerinden kendi yaşamını anlamlandırdığı zaman başka alanlara gidişe gerek duymuyor. Çünkü zaten onunla meşgul olunca yeteri kadar tatmin oluyor; zorluklar da anlamlı hâle geliyor, zorluklar da sıkıntılar da bir ödül olarak görülüyor ve dolayısıyla geri adım kolay kolay atmıyor ve anlamlandırıyor yaşadığı olayları.

Evet, bunlar, ciddi manada... Hızlı gideyim. E-spor, kültürel aktiviteler ve sosyal aktiviteler, özellikle yüz yüze olmayan mesajlaşma ağları, grup ağları; bunlar da ciddi manada ekran süresini artırıyor. Bize olumlu gibi geliyor, işte, e-spor diye kendimizi kandırıyor olabiliriz ama maalesef bu ciddi bir risk.

Film, müzik, popüler kültür tüketimi; bu da dijital platformda olduğu için ister istemez çocuklarımızı oraya sevk ediyor ve dolayısıyla daha çok ekranla muhatap olmak durumunda kalıyorlar. Dolayısıyla, bu gizli şeyleri de bence takvime almak ve onlara dikkat etmek gerektiğini düşünüyorum.

Evet, mesela, geleneksel sporda ne var? Bir efor gerektiriyor, bir takım çalışması gerektiriyor, iş birliği gerektiriyor -değil mi- bir ruh ve sağlıklı kişisel gelişimi de geliştiriyor. Biraz sonra, okullarla ilgili verilerimiz var, onları da paylaşacağım. Orada çok dikkat çekici bir veri var. Ama e-oyun gibi sürekli internet üzerinde oyun oynamak gibi bu tür aktiviteler ise durgun, hareketsiz "sedanter" bir yapıda. Ekranla kilitleyor, yirmi dört saat boyunca hiçbir ihtiyacını gidermeden orada oturarak çocuklar maalesef bir şeyler

yaptıklarını düşünüyorlar ve anne-baba da onların bir şeyler yaptığını düşünüyor maalesef. Ve sosyal izolasyon ve bağımlılık eğilimleri ciddi manada burada görülüyor; aralarında yüksek bir korelasyon var. Dolayısıyla, en yüksek çıpa, en güçlü çıpa aile ve fiziksel ve eğitsel aktiviteleri muazzam ölçüde artırıyor ve bir kalkan görevi görüyor.

Bir diğer çalışmamız ise... Bir yüksek lisans öğrencinin yapmış olduğu veriye dayanarak, oradan topladığı ödevde dayanarak, oradan topladığı veriyi analiz ederek çok güzel bir sonuç çıktı. Ve bu öğrencimiz tamamen görme özürlü, engelli. Çok güzel bir dergide yayınladık, onun da motivasyonunu artırdık. Benim için de bu çalışmayı onunla beraber yaptığımızdan dolayı bu sunumu burada yapmam da bir onur, övünülecek bir vesiledir diye düşünüyorum. İntihar düşüncesini etkileyen dijital platformlar... Bakın, son zamanlarda ciddi manada risk taşıyor bu da. Çünkü bu dijital platformlar zihinleri ciddi manada etkiliyor. Dolayısıyla, bunu araştırdık; her yıl dünyada 800 bin civarında intihar var ve son yıllarda özellikle dijital platformların etkisi sayesinde intihar oranları daha da arttı. 1.100-1.200 küsur katılımcıya ulaştık ve intihar düşüncesini özellikle sosyal ağlar ve çevrim içi oyun bağımlılığı nasıl etkiler, bunu anlamaya çalıştık.

Bakın, bu ağlara "sosyal ağ" diyoruz ama bizleri sosyalleştirmiyor, yalancı bir emzik gibi âdeta bizi maalesef yalnızlaştırıyor sosyal ağlar. Modelimiz bunu söylüyor, biz söylemiyoruz. 1.200 örneklem üzerinden yapmış olduğumuz modelleme bize diyor ki: Sosyal ağlar ve çevrim içi oyun bağımlılığı bizleri yalnızlaştırıyor ve yalnızlaşan bireyler de maalesef intihar düşüncesine kapılmayla karşı karşıya kalıyorlar. Bakın, korelasyon oranlarını da koydum buraya, yalnızlık ve intihar düşünceleri arasında o kadar yüksek bir korelasyon var ki çok yüksek; 0,711; bunun en yükseği 1'dir yani çok yüksek bir korelasyon. Dolayısıyla kişiyi yalnızlaştıran, tecrit eden, izole eden bu platformlar, maalesef, intihar oranlarını, intihar düşüncelerini artırarak gençleri, bireyleri sanal kumara itiyor. Sanal kumarda ciddi manada kaybeden gençlerimiz -son zamanlarda medyaya da düştü- intihara yöneliyorlar. Yetişkinler, gençler için ciddi bir risk burada da söz konusu.

Hatta şöyle diyoruz, iki farklı cepheden çalışıyor yalnızlık, bunu özellikle vurgulamak istiyorum. Birincisi şu: Bu platformlar, sosyal medya ve oyun platformları yalnızlığımızı artırıyor -bakın, burada bir aracılık ilişkisi var diyoruz biz buna- artan yalnızlık da intihar düşüncesine sevk ediyor. İkincisi ise yalnızlığı yüksek olanlarda bu ihtimale girme durumu daha da yüksek oluyor, buna da biz "düzenleyici etki" diyoruz. Dolayısıyla her hâlükârda yalnızlık bu modelde ciddi bir rol oynuyor değerli milletvekilleri. Bakın, domino etkisini görüyoruz burada. Efendim, bu domino etkisi de özellikle sosyal ağların daha yüksek etkili olduğunu bize söylüyor, çevrim içi oyun bağımlılığının aşağı yukarı birkaç katı etkiye sahip. Niye? Çünkü genci sürekli orada tutuyor ve sürekli orada tutarak genci normal yaşamından uzaklaştırıyor, izole ediyor ve dolayısıyla böyle düşüncelere gidebiliyor. Verinin söylediği tehlike bölge özellikle, bakın, burada yüksek yalnızlıkta intihar düşüncesi daha yüksek; her ikisinde de, çevrim içi oyun bağımlılığında da sosyal ağ bağımlılığında da yüksek yalnızlıkta intihar düşüncesinin daha fazla olduğunu bize söylüyor.

Bir diğer çalışma, aslında o ilk çalışmanın, 5 bin öğrenciyle yaptığımız çalışmanın ikinci boyutu. Biz burada liseleri değerlendirdik; bakalım, liselerde durumumuz nedir, bunu anlamaya çalıştık. O ilk çalışmamız ilişkisel bir çalışma, bu ise birazcık betimsel bir çalışma efendim, ortalamalarını alarak anlamaya çalıştık 4.965 öğrenci üzerinde; büyükşehirlerde, kentlerde, kırsalda öğrenciler var. Genel iyi oluş, akıllı telefon bağımlılığı, aile ve arkadaş sosyal desteği, rekreasyonel faaliyetler yani sosyal gelişme aktiviteleri, fiziksel, sosyal, kültürel, eğitici, gönüllü ve dinî aktiviteler... Her okul türüne de ulaşmaya çalıştık, tabii, Türkiye oranlarını dikkate alarak ulaşmaya çalıştık. En çok Anadolu liseleri, en az spor ama yine de 201 sayısı spor için çok kıymetli, çok önemli. Şimdi, efendim, bakalım, evet yani burada büyükşehirden kırsala gittikçe bağımlılık azalıyor; sadece bağımlılık mı azalıyor, yok, ailenin etkisi artıyor, enteresan. Şehirleşmek bizi bozdu, bunu söyleyelim, şehirleşmek bizi bozdu, ölçsüz şehirleşme, hızlı şehirleşme. Yoksa şehirleşmek tabii güzel bir şey ama bunu kontrollü bir şekilde yapmak, proaktif bir şekilde önleyici politikalarla beraber yapmak; ulaşım, çevre, mahalle, kültür, değerler, her neyse, bunlarla birlikte yaptığımız zaman mutlaka şehirleşme anlamlıdır diye düşünüyorum. Çünkü bizim medeniyetimiz medeni bir medeniyet, dolayısıyla şehirciliğe karşı değil ama şehirciliğin altyapısının tüm boyutlarıyla bizi yansıtıyor olması gerekir diye düşünüyorum efendim. Dolayısıyla burada böyle bir veri var yani büyükşehirden kırsala doğru gittikçe ciddi manada iyileşme görülüyor.

Zenginlik paradoksu da var burada, sosyoekonomik statüsü yüksek olanlar ve düşük olanlar açısından enteresan bir veri var. Özellikle yüksek gelirli olanlarda fiziksel, kültürel faaliyetler var ama manevi faaliyetler düşüyor, zenginleştikçe burada değerlerden uzaklaşma söz konusu. Herhâlde kentleşmenin cazibesi insanımızı alıp götürüyor. Tam tersine, düşük gelirli grupta olan, düşük sosyoekonomik statüde olanlarda ise dinî ve gönüllü faaliyetlere katılım yüksek, ailede desteği de yüksek. Dolayısıyla bu da ciddi organik bir kalkan oluşturuyor, akraba, aile, mahalle ve topluluk kalkanı oluşturuyor. Bu da ciddi manada bağımlılığın azalmasına yol açıyor.

Liselere gelirse, bakın, liselerde -çok enteresan- biraz evvel konuştuğumuzun aslında, burada yansıdığını da söyleyebiliriz. Fiziksel aktivite diyoruz ya -çok enteresan- spor liseleri çok güçlü çıkıyor yani bağımlılıkları yok denecek kadar az; spor liselerinin akıllı telefon bağımlılığı yok denecek kadar az, iyi oluşları yüksek, fiziksel faaliyetleri ve kültürel faaliyetleri de oldukça yüksek.

Gelelim riskli olanlara. Anadolu liseleri ciddi riskli, genel iyi oluş hâlleri, aileden algılanan destek belirgin şekilde düşük çıkıyor bu çalışmada. Akıllı telefon ve teknoloji bağımlılığında en yüksek çıkan liseler Anadolu liseleri.

Bakın, genel bir tablo vermek gerekirse, ekranda gördüğünüz gibi, en iyi spor liseleri, yeşille daha çok boyanmış ama orada riskli bir grup var: İmam-hatip liseleri. İmam-hatip liselerinde eğitici ve dinî faaliyetler yüksek, bariz bir şekilde yüksek ama fiziksel faaliyetler eksik olduğu için iyi oluş hâli düşük ve teknoloji bağımlılığı riski yüksek yani yükseliyor, riskli bir durumda. Tabii, bunu her lise için söyleyemeyiz. Bir sunumda, bir panelde bunu söylediğimde, Bakan Yardımcımız itiraz etti, dedi ki: "Kartal Beyoğlu'nu alırsanız..." Tabii ki Kartal Beyoğlu istisnadır ama bütün imam-hatip liselerinden gelen veriler bunlar, her biri aynı seviyede değil tabii ki. Dolayısıyla biz genelleyerek Türkiye çapında bu verileri topladığımız için ne geldiyse bunu sizinle paylaşıyorum ve en iyi, en yüksek çıkan veriler de spor liselerine ait olan veriler. Bakın, burada âdeta röntgenini size sunuyorum, bu verilerden çıkardım. Gördüğünüz gibi, spor liseleri mavi, maviler iyi durumda olanlar, ailelerin sosyoekonomik statüleri düşük ama bakın, her şeyi mavi; sadece iletişim faaliyetlerine katılımı düşük, onun dışında her şeyi mavi ve dolayısıyla anlamlı. Diğerlerine de bakacak olursak

-enteresan- mesela, fen liselerinde arkadaş desteği yok; asosyaller, sürekli müfredat, sürekli müfredat, arkadaş desteği yok. İyi oluş hâli de düşük. Evet, belki derece yapıyorlar, yıllarca çalışıyorlar buraya girmek için ama maalesef, hâllerinden çok da memnun değiller, gönüllü faaliyetlere katılımları yok, dinî faaliyetlere katılımları da yok denecek kadar düşük fakat bunların sosyoekonomik statüleri yüksek yani ailenin eğitim durumu, anne-babalarının, ebeveynlerinin eğitim durumu ve gelir durumları yüksek bu çocuklarımızın.

Hangi amaçla kullandıklarına dair bir sorumuz vardı; özellikle burada dikkat çeken şey şu: Eğitim amacıyla kullanan gençlerimizde her şey çok güzel -çok enteresan- her şey mavi; algılanan aile desteği yüksek, iyi oluş yüksek, telefon bağımlılığı düşük, bu güzel bir şey, aradığımız bir şey. Eğitim amacıyla kullananlar... Yani, maksatlı kullandırmalıyız, hedef koymalıyız bu çocuklara. Gerekirse bunu da uzaklaştırmayalım ama ne için kullandıklarını bilecek motivasyonları bu çocuklara vermemiz gerekiyor. Eğitici faaliyetler, gönüllü, dinî, bunların hepsi yüksek; eğitim için kullananlarda ailenin sosyoekonomik statüsü düşük. Demek ki statü yükseldikçe, gelir yükseldikçe vesaire burada riskli bir alan oluşabiliyor çünkü ebeveynler kariyer peşinde koşarken, iş peşinde koşarken çocukları teknolojik imkânlarla baş başa bırakıyorlar ama maalesef, ciddi manada riskle karşı karşıya kalıyorlar.

Daha detayları var ama ben gerekirse bunu Meclisimizle paylaşacağım, hızla gidiyorum.

Efendim, bir şey daha söyleyeyim bu aşamada: Kurumsal destek de tamamen mavi, çok güzel. Kurumsal destek nedir? Şu: Çocuklara "Belediyelerin, Bakanlığın gençlik merkezlerinin, sivil toplum kuruluşlarının desteklerini alıyor musunuz?" diye sorduk. "Evet." diyenlerde bu çok yüksek. Dolayısıyla devletimizin, sivil toplumumuzun desteği de çok önemli burada. Gençlere bu tür aktivitelerle o mahallenin eksik olan şeylerini bu şekilde tazmin edebiliriz diye düşünüyorum. Bunun da önemli bir veri olduğu kanaatindeyim.

Evet, bir diğer çalışmamızda ise özellikle narsisizmle ilişki kurduk biz; mutluluk, dijital oyun bağımlılığı noktasında ilişki kurduk ve burada narsisizmin dijital oyun bağımlılığı üzerinden yükseldiğini gördük ve dolayısıyla mutluluğu düşürdüğünü gördük. Terside çalışıyor, onu da söyleyelim. Dijital oyun bağımlılığı narsisizmi destekliyor, pekiştiriyor, güçlendiriyor. Dolayısıyla ikisi de mümkün. Ama burada bir şey daha var, bakın, LOL oyunu -Hocam daha iyi bilir LOL oyununu, ne işe yaradığı Hocamın uzmanlık alanı- oynayanlarda -tam da Hocamın söyledikleriyle örtüşecek bir şey- ciddi manada oyun bağımlılığı yüksek, ciddi manada da narsisizm yüksek. Bakın, kırmızı çizgi bunu gösteriyor "moderation effect" diyoruz biz buna, kırmızı çizgi... Yani LOL oyunu, böyle riskli oyunlar oynayanlarda özellikle narsisizm yükseliyor, yine yalnızlık yükseliyor ve oyun bağımlılığı "addiction" yükseliyor, bunu gördük. Bir de aynı çocuklara -biz bu araştırmayı ortaokulda yaptık, bir yüksek lisans teziydi efendim- "Bir resim çizin." dedik, bir kişi... "Draw a person" testi var psikolojide. "Bu resmi çizin." dedik, resmi çizdirdik ve bakın, bağımlı çocuklar, sorunlu çocuklar resimlerini böyle çizdiler; sorunlu bir yüz, sima. Bunların hepsinin anlamı var, tek tek ben burada okuyarak vakit geçirmek istemiyorum. Ciddi sorunlu bir kişi; bakın, bunun oyun bağımlılığı çok yüksek, 28'de 25, çok yüksek oyun bağımlılığı var. Anlatabiliyor muyum? Mutluluğu çok düşük. Diğerine geçelim, bu da böyle çizmiş. Bunda ise oyun bağımlılığı sıfır çıkıyor. Mutluluğu yüksek, 120'ye 119; çok önemli. Bakın, aslında okullarımıza böyle testler yaparak, çok objektif testler yaparak çocuğun ne durumda olduğunu az çok kestirebiliriz. O nedenle, rehberlik hocalarımız da bu çocuklarla ilgilenir ve dolayısıyla geçen hafta yaşadığımız olaylar gibi olayları öncesinden tespit etme ihtimalimiz de olabilir. Bunu özellikle politika yapımcılara hatırlatmak istiyorum.

Evet, şimdi başka bir çalışmam, onu da vurgulayayım, açıklamasına girmeyeceğim ama kısa bir şey var. Burada ise bir model kurdum -dün ben bununla uğraştım- verimiz elimizde ama modelimi kurup çalıştırdım. On-line bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı narsisizmi tetikliyor ve tetiklenen narsisizm aile uyumunu bozuyor ve kişinin öz denetimini bozuyor. Bu neye mal oluyor? Bakın, bu, özellikle okuma ve yazmayla ilgili... Burada eğitimci hocalarım da var, biraz onların alanlarına girmiş oldum ama özellikle okuma ve yazmayı, bilişsel aktiviteleri nasıl etkiliyor, bunu merak ettim, bir ölçek üretim, iki faktörlü ölçek geliştirdim beşer sorulu. Bunu çalıştırdığımda ciddi manada on-line oyun bağımlılığının ve sosyal medya bağımlılığının narsisizmi geliştirerek, aile dengesini bozarak ve kişinin öz kontrol dengesini bozarak okuma ve yazma, dolayısıyla akademik başarıyı olumsuz etkilediğini tespit etmiş olduk. Bu kadar söyleyeyim.

En son modelim ise güçlü bir model. Bu da 2 bine yakın örneklem üzerinde kurduğumuz bir model. Analizimizi yaptık ama buraya ben onu dâhil edemedim vakit olmadığı için.

Şimdi maneviyat çok önemli toplumumuz için. Maneviyat bizim kültürümüzü, hayatımızı şekillendiriyor, varoluş amacımızı şekillendiriyor ve bir biçim veriyor bireye. Dolayısıyla bunun eksik olması hâlinde insanlar boşlukta ve ciddi manada yanılsaya yönelebiliyorlar ve bunun porno ve dijital oyun bağımlılığı üzerindeki etkisini anlamaya çalıştık. Bu model şunu diyor: "Maneviyat aslında bireye anlamlı yaşam kazandırıyor. Maneviyat bireye bir irade getiriyor." Dolayısıyla bu anlamlı yaşam ve iradeyle birlikte yalnızlığı azalıyor. Azalan yalnızlık da kişilerin porno ve dijital oyun bağımlılığına gidişini azaltıyor. Bunu tespit ettik. Modelimiz aynen böyle çalıştı. Maneviyatın içine ne girer? Kültürel değerlerimiz girer, bizim tarihimiz girer. Biraz evvel hocalarımızla konuşuyorduk, bizim çocukluğumuzda okullara gittiğimizde bize haftalık sinema izlettiriyorlardı; efendim, orada tarih bilgisi vardı, kahramanlar vardı, bir şey için mücadele vardı yani Malkoçoğlu kılıcını sallarken bile bir değer için orada o kılıcını sallıyordu. Şimdi, maalesef, ben eleştiriyorum. Bakın, televizyonlardaki filmler üzücü. Maalesef, Karadenizlileri sürekli böyle silah patlatan insanlar olarak gösteriyor, bundan dolayı üzülüyorum. Karadenizler öyle değiller ama böyle gösteriyor film, böyle gösteriyor bu dizi. Efendim, biz rating uğruna çocuklarımızı silaha alıştıyoruz; lütfen bunlara dikkat edelim.

Gündüz kuşağı programları için de bir araştırma yaptım, burada yok o ama vaktinizi fazla almayayım. 1.600 hanımefendiyle araştırma yaptım ve aile ilişkilerini, eşleriyle ilişkilerini, psikolojik sağlıklarını ciddi manada tahrip ettiğini tespit ettik; hatta iki ay önce Meclis Başkanımıza da sunum yaptık. Dolayısıyla çok boyutlu çalışılması gereken bir konu yani bu konular tek boyutlu değil; eğitim, sağlık, çalışma hayatı... Çalışma hayatı diyeceğim, bakın, bugün 5 milyon ev gencimiz var, evde yatıyorlar. Allah aşkına, bu gençler geleceğin reisleri mi olacak, geleceğin ebeveyni mi olacak? Bunlara lütfen bir parmak basmamızı hatırlatıyorum. Ciddi sorunlarımız olabilir; bu gençlerin sayısının artmaması için mutlaka bazı politikaları gözden geçirmemiz gerektiğini düşünüyorum.

Belki tavsiyeler anlamında söyleyebileceğim, özellikle, çocuğa gerçek hayatta yeteneklerini sergileyebileceği, onay görebileceği makrososyal alanlar, sanat merkezleri, spor tesisleri, güvenli sokak kültürü inşa etmek politika yapımcıların önemli bir

görevi. Efendim, şehirleşme ve yüksek gelir... Evet, zenginleşiyoruz, millî gelirimiz 2.500'den 15 binlere, 16 binlere çıktı ama bakın, ciddi riskler... Evlerde 2 araba var artık, İstanbul'da arabayla yola çıkmak mümkün değil neredeyse. Evet, zenginleşiyoruz ama beraberinde bu zenginliğin altyapısını da yapmamız gerekiyor. Yönlendirilmiş, dijital okuryazarlığı yüksek aileler olması gerekiyor ki bu süreçte hızlı giden bu büyük dalgalarla mücadele edebilecek bir aileyi inşa edelim.

Okullar noktasında da sürekli test... Bakın, testlerden kurtulamıyoruz. Lise dört yıl, bana kalırsa liseyi iptal edelim, zorunluluktan çıkaralım çünkü zaten o zorunlu lise de "ev gençleri" dediğimiz bu şeyi üretiyor. Zaten son iki yıl testlere hazırlanıyor çocuklar. Allah aşkına, niye o zaman liseyi ekstra iki yıl fazladan okutuyoruz; tamamen kaldıralım. Dolayısıyla testten kurtulup tamamen çocukların nefes alacağı bir eğitim sistemine, hareket edebilecekleri, deşarj olabilecekleri bir eğitim sistemine gidelim.

İmam-hatipler noktasında da zaten söyleyeceğimi söyledim. Çok önemli okullar, Türkiye'de gerçekten kendi değerleriyle bütünleşik nesiller yetiştiriyorlar ve hatta, bu müfredatın bir kısmının da diğer okullarda olması sevindirici benim açımdan ama yeterli değil, bu okullarda aktiviteleri artırmamız gerekiyor.

Cihazları yasaklayalım demiyorum; bireylerin içerisine kendilerini kontrol edebilecekleri değerleri yerleştirelim Allah aşkına, bunu söylüyorum. Kişi kendini kontrol ederse cihaz onu kontrol etmez, o cihazı kontrol eder hâle gelebilir. Anlatabiliyor muyum? Ben öyle bir değerde olmalıyım ki... Yoksa her an bağımlılığa düşeriz. Bağımlılık üç aşamalı bir şey: Kullanmak, kötüye kullanmak ve bağımlı olmak. Ben kötüye kullanıma düştüğüm anda şunu demeliyim: Ey Orhan, ne oluyor sana ya! Yanlış yoldasın, dur, geri çek kendini. Ama benim bunu söylemem için benim içerimde bir şeylerin olması lazım değil mi? Vicdanımda beni rahatsız edecek bir şeylerin olması lazım ki ben kendimi kötüye kullanım aşamasında geri çekebileyim. Bende o kriter olmayınca, o vicdan devreye girmeyince ne oluyor? Devam çünkü nefsim hoş geliyor, çünkü bana keyif veriyor, dopamini artırıyor ve dolayısıyla bunu sürekli yapmaya başlıyoruz ve maalesef, diğer hayat, gerçek hayat bozulmuş oluyor. Ben değerler üzerine gitmemiz gerektiğini özellikle vurguluyorum, çocukların kendini koruyabilecekleri mekanizmaların değerler üzerinden kurgulanması gerektiğini düşünüyorum.

Okullarda özellikle beden dersleri... Bizim zamanımızda boş geçirdi ama bizim mahallemiz vardı, telafi ederdik. Şimdi, maalesef, bu dersler de üniversiteye hazırlıkla, liseye hazırlıkla geçiyor. Şimdi, bunları niye görmüyoruz? Bunlar ciddi hata. Çocuklar nerede deşarj olacak? Zaten şekerli, çikolatalı yiyorlar, ekonomik olarak da imkânlar iyi, yediği önünde, yemediği ardında. Dolayısıyla gençler ciddi manada deşarj olma ihtiyaçlarını sosyal medyadan... Porno alışkanlığı niye var, niye çocuklar geç evleniyorlar veya evlenmek istemiyorlar? Çünkü ihtiyaçlarını pornodan görüyorlar, bu bir realite maalesef. Ya, bunları da göz önünde bulundurmamız gerekiyor.

Okullar sadece klasik akademik bilgi veren yerler değil, sosyal gelişim aktivitelerini de müfredata sokmalı. Efendim, işte, ne kadar spor yapıyor, ne kadar kültürel faaliyetlere katılıyor, ne kadar kendi hayatında bu aktiviteleri devreye sokuyorsa bence bunları da puan vererek, not vererek karnesine, notlarına dâhil etmemiz gerekiyor ki çocuklar yapsınlar. Yoksa niye yapacak? Geliyor, test çalışıyor "Çünkü benim geleceğim burada." diyor ama test de maalesef ciddi manada bizleri asosyal ve farklı türde insanlar yapıyor. Bugün, bakın, üniversite 1'incisi olmuş arkadaşları hiç görüyor musunuz piyasada? Şöyle yapmış, böyle yapmış, derece yapmış... Yok çünkü o çalışmış, iyi puan almış. Başkaları öne çıkıyor -liderler- değil mi? Dolayısıyla bence bu yanıltıcı bir durum, testle biz kendimizi kandırıyoruz, çocuklarımıza yüklüyoruz, yüklüyoruz, yüklüyoruz, yarış atı yapıyoruz ve zarar veriyoruz, bütün topluma zarar veriyoruz; bu yanlış. İllaki toplumda bilimde iyi şeyler yapacaklar çıkacaktır, onlar zaten yolunda yürüyecektir; o nedenle, bunun ben özellikle dikkate alınmasını istiyorum. Müfredata entegrasyon önemli, e-oyun farkındalığı önemli. Aile odaklı, bütüncül aile, eğitim, politika yapıcılar, akademisyenler... Biz akademisyenlerin de desteklenmesini istiyorum. İstiyorum, Sayın Meclisimizden istiyorum bunu çünkü üzülüyorum, hangi panele katılsam protokol konuşmalarından sonra katılımcılar ayrılıyorlar. En son İstanbul'da bir çalıştayda dedim ki organizasyonu yapanlara: Bir daha, protokol konuşmasından sonra ayrılacak konuşmacılara burada protokol konuşması vermeyin Allah aşkına. Ya, biz konuşacağız, veriye dayalı bir şeyler söyleyeceğiz, onlara da işittireceğiz, halka da işittireceğiz ama çekip gidiyorlar, dinlemiyorlar. Ciddi sorunlar var yani politikacılar da maalesef ciddi anlamda önemsemiyorlar sanki ya, "Siz söyleyin, biz bildiğimizi yaparız." diyor gibiler. Bizim sizlerden ricamız; lütfen, bilim insanlarını dinlesinler hatta desteklesinler. Sizler bizlerden proje isteyin, "Şu konuyu çalışın." deyin, başımızın üstüne, çalışalım ama lütfen, bizlere bir akademisyen ve bilim insanı olarak destek vermenizi bekliyoruz.

Söyleyeceğim başka şeyler var ama özellikle şunu vurguluyorum: Şu on iki yılın düzeltilmesine ihtiyaç olduğunu düşünüyorum çünkü evliliği öteliyor, evliliği öteliyor, gençlerimizi tembelleştiriyor, atalete düşürüyor. Bu özellikle önemli efendim ve onun dışında aileye vurgu yaptım.

Hepinize teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Evet, Değerli Hocamız Profesör Doktor Orhan Koçak'a biz de teşekkür ediyoruz.

V.- MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONLARI

A) Görüşmeler

1.- Prof. Dr. Hatice Ferhan Odabaşı, Prof. Dr. Adile Aşkım Kurt, Prof. Dr. Yavuz Samur ve Prof. Dr. Orhan Koçak tarafından yapılan sunumlara ilişkin görüşme

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Elbette ki milletvekillerimizin soruları vardır. Bu arada Ferhan Odabaşı Hocamız ayrılacak, Ferhan Odabaşı Hocamıza sorusu olanlardan başlamak üzere soru-cevap kısmına geçebiliriz.

Ferhan Odabaşı Hocamıza sorusu olan var mı?

BÜŞRA PAKER (İstanbul) - Yani genel bir sorum var ama Ferhan Hocamdan cevabını...

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Evet, Ferhan Hocamdan cevabını talep edebiliriz.

Buyurun.

BÜŞRA PAKER (İstanbul) - Çok teşekkür ederim.

Kıymetli hocalarım, öncelikle hoş geldiniz. Büşra Paket, İstanbul Vekiliyim.

Şimdi, aslında, her birinizin yaptığı sunum, anlattıkları birbiriyle çok bağdaşiyor, o yüzden hani soruları birbirinden, bağlamından çok koparamıyorum ama Hocam, siz -tabii, daha duayen olduğunuz için- dediniz ki: "Yasaklar asla güvenlik sağlamayacaktır." Ben de bir yazılımcı olarak aynı şeyi soruyorum yani -birçok kanunu burada çalışıyoruz- evet, yasaklamalar getirelim, bazı düzenlemeler -daha doğrusu- getirelim ama getirdiğimiz her düzenleme, bu normal bildiğimiz fiziksel bir ortam olmadığı için bir kapıyı kapatamıyorsunuz, girişleri her zaman başka yerlerden açık, arka kapılar her zaman var. Şimdi, çocuklarımızla alakalı ne kadar denetleme ve yasaklama kurabiliriz? Mesela verdiğiniz bir örnek vardı sizin "kimlik numaramıza ilave bir kimlik numarası" şeklinde söylediniz. Biz bunu daha teknik bir altyapıya oturtabilir miyiz? Veya şu anda mesela, yaş sınırlamasıyla gireceğiz diye konuşulan ve şu anda -bugün de gündemde Mecliste- Genel Kurulda görüştüğümüz kanunun içeriği, tabii, yönetmelikle bir uygulamaya geçecek. Biz şirketlere bunu göndereceğiz bu kanun geldikten sonra, onlar bir altyapı oluşturacaklar. Bunlarla beraber kendi kişisel kimliğimize veya sağlık bilgilerimize de ilave edebileceğimiz başka bir eğitim... Belki evlilik aşamalarında, çocuk sahibi olmadaki ileri süreçlerde ne yapmamız lazım? Yani bizim daha somut adım atmamız gereken durum nedir veya hızlıca yapabileceğimiz ne var önümüzde?

PROF. DR. HATİCE FERHAN ODABAŞI - Çok teşekkür ediyorum Sayın Milletvekilim.

Tabii, toplumsal olgular çözümü kolay olmayan durumlar yani işte "Sodyum ile şunu bir araya katarsın, şöyle bir oluşum olur." gibi bir şey diyemiyoruz ama yasaklamaların yerine düzenlemeler getirmek ve bunları bu şekilde vermek, bu çocukları korumamız gerektiği için bu kararı almamız gerektiğini vermek çok önemli.

Öte yandan, benim bazı şeylere biraz muhalif bir tutumum var; mesela, evlilik öncesi bir eğitimin verilmesi konusunda. Ya, bunlar çok insani ilişkiler ve bizim atladığımız şeyler. Veya değerler eğitimi mesela, ders konuldu ilkokulda "değerler eğitimi" diye. Bunların hepsi aileden aktarılan değerlerdir yani evlilik içinde. Bizler evlendiğimiz zaman yani bize kimse ders vermedi ama annemizin babamıza davranışından nasıl bir şey yapmamız gerektiğini biliyorduk veya bir topluma ait olmanın bizi evlilikte nasıl bir duruma koyacağını biliyorduk ve böylelikle yolumuzu bulduk yani bir şekilde. Değerler mesela; değerleri, yasaklayarak veya derste vererek öğretemezsiniz yani çocuklara "Gelin, bu hafta size merhamet duygusunu işleyeceğiz beraber..." Ya, ders olmaz değerlerde. Değerlerde görmedikten sonra... Anadolu'da "göz çıraklığı" denen bir olay vardır. Çocukluğun, insanlığın -daha doğrusu- onda dokuzu göz çıraklığıdır. Ne gördüyseniz ailenizden onu yaparsınız yani bu konuda da en fazla deyişi olan ülkeyizdir belki yani "Görgülü kuşlar gördüğünü işler." diye deyimlerimiz var. İşte, kız anadan öğrenir bohça dizmeyi, erkek babadan öğrenir silah çekmeyi falan, böyle şeyler vardır. Şimdi, biz bunları, görerek öğrenebileceğimiz şeyleri hiçbir zaman müfredata almadık. 21'inci yüzyıl becerisi olarak dünya çalkalandı, biz burada durduk. Neden? "Soft skills" dediğimiz -insanlar arası beşerî ilişkiler diyorum ben bunlara- bu ilişkileri göz ardı ettik. Hocamın da dediği gibi, sizlerin de hepimizin bildiği gibi başımızda bir sınav sıkıntısı var, bu sınav dünyanın sonuymuş gibi burada gidiyoruz. Hâlbuki "soft skills" dediğimiz o insani, beşerî şeyler çocuğumuzla konuşmak, ilişki kurmak, İngilizcede "small talk" denilen böyle küçük konuşmalar. Mesela, bir kasaba merhaba demek, ne bileyim, bir manava günaydın demek, bir ilişki kurmak; iş birliği, birisi bir şey taşırken ona yardım etmek. Biz çocuklarımıza böyle küçücük şeyleri öğretmeyi maalesef ihmal ettik ve eğitimimizde artık böyle şeylere yer yok yani biz bunları eğer topyekûn bir canlandırma yapamazsak ki bunları dediğim gibi üniversiteler aracılığıyla yani her... Sadece örgütlenmeye ihtiyacı var yani devlette bir örgütlenmeye ihtiyacı var. Görevlendirirsiniz bu üniversitelerdeki elemanları, bu üniversitelerdeki elemanlar çocuklarla beraber bir şeyler yaparlar.

Sayın Başkanımızla toplantıdan önce paylaştım, bu "dijital göçmen" "dijital yerli" kavramlarını çıkaran rahmetli Marc Prensky şunu söylemişti bize: "Çocukların güçlendirilmesi için, toplumun güçlendirilmesi için bizim dünyaya 'küresel çözümcüler' dediğimiz çocuklar yetiştirmemiz lazım." Bunların bu çözümleri bulması lazım; diyalog kurmayı bilen, merhameti bilen, konuşmayı bilen, insanlar arası ilişkiyi, yardımlaşmayı bilen bu tür insanları, biz maalesef test uğruna, sınav uğruna heba ettik bir dönemi yani şimdi artık daha bunu nereye kadar yapacağız? O kadar çok düşünürümüz var ki o kadar çok eğitimcimiz var ki bunların hepsi bir araya gelseler de böyle... Yani çok mu ütöpik düşünüyorum bilmiyorum ama şurada iki kişi bir arada birbirimize katlanamazken "Nasıl yapacağız?" diyorsunuz ama yani o kadar düşünen insan var ya. Bu ülke de bizim ülkemiz. Şimdi, benim çocuklarım geçti, bitirdik çocukların işini. Birisinin özel eğitime ihtiyacı vardı, zaten onun için çok güzel bir kurumdan çok güzel bir eğitim aldım; öbürünü kendi şeyime göre büyüttüm, özel okula gönderdim, olmadık mobbingi gördü çocuğum. Yani bütün bunları yaşamaya gerek yok aslında. Şu anda yaptığımız şey velilerde düzenleme mesela. Ben bekliyorum o ne zaman kırılacak acaba diye çünkü en eğitimli olan veli en önce kırılacak okula girmemeyi. Bakacaksınız, eğitimi de yerinde, maddi durumu da yerinde ama ilk sesi o çıkaracak çünkü gariban kimse ses çıkarmıyor; toplumun altından ve ortasından ses çıkmaz. Onlar biat ederler, uyarlar, itaat ederler çünkü "Ben bilmiyorum, büyüklerim daha iyi bilir." derler. Büyük ama uzman kesimler, yukarıda olanlar; onlar her şeyi biliyorlar ama konuşmaya gelince de... Mesela, Finlandiya örneği veriliyor Türkiye'de. Ya, biz Finlandiya kadar bireysel bir toplum değiliz, bizim başka şeylerimiz var. Bizim çocuklarımızın bu dönemde yaşadığı sıkıntı şu, bireyselleşmeyi kabul etmiyor bünyeleri. Bu çocukların arkadaşına ihtiyacı var, bu çocukların anne-babaya ihtiyacı var. Bizim şeyimizde "Sözleşme imzalayın." derler. Mesela, Batılıların getirdiği kontrat imzalama vardır, bilirsiniz hepimiz. "Ailede sözleşme imzalayın..." Ya, biz hangi şeyde sözleşme imzaladık şimdiye kadar? Öyle bir sözleşme imzaladı mı kimse burada? Anneniz "Akşam ezanından evvel evde olacaksın." dediğinde "Bir sözleşme imzalayalım." dedi mi size? Bizim toplumumuzda yok böyle bireysel hiçbir şey. Biz ona "Yavrum, gözüm arkada kalıyor bak, merak ediyorum, gel." deriz, gelir çocuğun. Bir toplantıda "Çocuğun elinden bilgisayar alamıyorum." diyor; çok meşhur "Jean Twenge" diye bir araştırmacı kadın var Amerikalı "Ne demek çocuğun elinden bilgisayarı alamıyorum? Bırak dersin, bırakır." dedi. Bu kadar bir şey, bunun pazarlığını yapmazsın çocukla. Biz de annemizle, babamızla pazarlık yapmadık ama bu yeni işte "veledşahi" dediğimiz şey, çocukların hepsi birer kral oldular. Bunu yapan da -yine dediğim gibi- alt sınıf ve orta sınıf değil; bunu yapan yine üst sınıf. Bir rol model oldular Türkiye'de ve böyle gitti yani işler.

Şimdi, özel okul... Özel okula niye gönderiyorsun çocuğu? İyi eğitim alsın diye. Mobbingin alası özel okulda var, durduramıyorlar. Ben de onu diyorum velilere, konuşma yaptığım zaman diyorum ki: Buraya gittiğiniz zaman "Ben sana dünyanın parasını veriyorum, sen her koridora 2 öğretmeni nöbetçi koyacaksın her teneffüste. Sen bunu yapamıyor musun özel okul olarak? O

zaman ben çocuğumu alayım buradan." diyeceksiniz. Çocuğun o kadar zarar gördükten sonra yapacağın şeyin ne önemi var yani verdiğim paranın... Bir defa, çocuğu korumaya yönelik olarak ebeveynlerin mutlaka etkinliği lazım.

Bakın, yeni olan olay da çok başka bir olay ama büyük oranda ebeveyn dahil var. Yani ebeveynin, oradaki o alfa baba yani alfa anne, ikisinin arasında... Bunu ben şöyle görebiliyorum yani ailenin arasında sürtüşme var, anne çocuğuna kıyamıyor, alıyor -kendi beyanına göre- çocuğunu güzellik salonuna götürüyor; baba silah poligonuna götürüyor. Bakın, böyle bir aileden nasıl bir çocuk çıkacak zaten? Yani onun yerine yapılacak şeyler farklı. Biz Türk ailesiyiz ya, bizim kendimize göre... "Türk ailesi" dediğin zaman yani paylaşımcı, büyüğe saygılı... Şimdi, bunların hepsini kaybettiğin zaman işte baş edemediğin başka bir tarzla uğraşmaya çalışıyorsun; o da olmuyor.

Dolayısıyla, bizim yaşadığımız şeylerin hepsi kolay şeyler değil, bir gecede olacak şeyler değil. Tabii, bu kadar fazla direktmeyle de olacak şeyler değil ama olan çocuklarımıza oluyor, olan ülkemize oluyor. Ben bu konuda çok çok üzgünüm, hiçbir şey... Mesela, torunlarıma -hep konuştuk ailece, sağ olsun damadım da kızım da anlayış gösterdiler- 13 yaşından önce telefon mefona yok yani öyle bir şey. "Anneanne, seni dinliyorlar, sen 'Verme.' diyorsun." diyorlar. Ben bu işleri çalışıyorum yavrum, görüyorum burada ne olduğunu diyorum. "Anneanne, bizim arkadaşların telefonu var." diyorlar. Ne yapıyorlarmış telefonlarıyla diyorum, "Başı kesik adamları seyrediyormuş." diyorlar. Çok mu güzel bir şey yavrum diyorum. Anlatınca anlıyorlar ama tabii, çocuklarla uğraşmakta velilerin işi çok zor. Çocukla aynı şey... "Fener alay!" gibi bir internet varken burada, çocukla siz uğraşıyorsunuz; o kadar zor ki vallahi. Yazın beraber vakit geçiriyorum torunlarımla; ne yapacağımı şaşıriyorum, elim ayağı kesiliyor yani akşama. Saat dokuzda yatağa giriyorum ben çocuklardan evvel yani o kadar yoruyor ki onları meşgul etmek. Bugün ben buraya gelirken bir şey gönderdiler, çocukların küçükken çekilmiş videoları; 2 torunumun da önünde birer plastik leğen, 2'sinin de içinde üçer tane küçük balık, onlarla oynuyorlar; çocuklar ellesinler, oynasınlar, benim söylediğim şeyleri yapıyorlar. Buraya toplantıya gelirken hatırlatıyorlar bana tekrar. Ben onu dedim ya, balık ölür ama bu ölmüyor, bu ahlaksız şey ölmüyor; elliyorsun, bir daha giriyorsun, bir daha giriyorsun, bir daha giriyorsun; buna olmuyor bir şey. Sen yoruluyorsun, insansın, bu yorulmuyor. Yani "su uyur düşman uyumaz" misali. Yani oynattığın her şey; çamurla oynatıyorsun, suyla oynatıyorsun, hayvan sevdireyorsun ama hep soru şu: "Şimdi ne yapacağız anneanne, şimdi ne yapacağız?" Çünkü bunların şeyi o yani. Tabii, çocuklarla beraber günlük yaşam geçirmek de çok zor, velileri de anlamıyor değilim ama biz de annelik babalığımızı da yapmak zorundayız yani başka da bir çaremiz yok.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Değerli Hocam, çok teşekkür ediyoruz.

On dakika çay arası vereceğiz.

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. YAVUZ SAMUR - Ara vermeden ben küçük bir ekleme yapabilir miyim?

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Yoklama varmış Genel Kurulda, Genel Kurula geçip gelmemiz lazım, arkadaşlarımızla beraber yoklamaya gideceğiz.

PROF. DR. HATİCE FERHAN ODABAŞI - Hocam, ben müsaadenizi isteyeyim o zaman.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Tabii ki. Size çok teşekkür ediyoruz bütün milletvekillerimiz adına, Komisyonumuz adına; çok teşekkür ediyoruz verdiğiniz bilgiler için. Bunlar tutanaklara da geçti, değerlendireceğiz.

Eğer izniniz olursa biz de diğer arkadaşlarımızdan bir on dakika müsaade isteyelim.

BÜŞRA PAKER (İstanbul) - Başkanım, otuz dakika ara verilmiş yalnız. İsterseniz bir tur daha... Ben en azından sorularımı tamamlayayım.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Ferhan Hocam, çok teşekkür ediyoruz.

BÜŞRA PAKER (İstanbul) - O zaman, ben sorumu tamamlayarak devam edeceğim.

Çok teşekkür ederim Hocam, çok sağ olun.

Şimdi birkaç sorum sizlere de var.

Birincisi: Hocam, on iki yıllık eğitimle alakalı verdiğiniz teklife ben de katılıyorum. Yani on iki yılı kesintisiz sürdürmek çocuklarımız açısından çok sağlıklı bir iş değil ama siz, bir taraftan da üniversite tarafından bize şunu söyleyin: Biz on iki yıl eğitim verdiğimiz hâlde üniversiteye başlayan çocuklarla karşılaştığımızda akademik bilgi yeterliliğinin yıldan yıla azaldığını söylüyor akademisyenlerimiz. Yani biz burada bir kesintiye uğrattığımızda, belki 10+2 şeklinde bir şey yapabilir miyiz? Benim kendi teklifim çünkü on iki yıllık eğitim yaptığınız zaman artık reşit olmuş çocuklar hâlâ lisede oluyorlar ve bu korkunç bir görüntü. Yani bizler bir yaşlarda, daha kabul edilebilir, kuralları dinleyecek yaşlardayken onlar artık reşit olarak lise sonda oluyorlar ama bu akademik üniversite eğitim hayatını nasıl etkiler, bunu nasıl yönlendirebiliriz, nasıl yönetebiliriz veya orada eğitimi kestiğimiz zaman bu çocukların çalışma hayatına yönlendirilmesi konusunda aileler bir anda bu farkındalığı yaşayacaklar mı? Tabii, onu da bünye kabul edecek mi, biraz da öyle söyleyeyim çünkü herkes şu anda üniversite okumak, üniversite diplomasına sahip olmak, bir şekilde üniversiteye gitmek istiyor. Bununla ilgili var mı bir çalışmanız; onu sormuş olayım.

Bir de Hocam, size sormuş olayım. Ben iyi bir oyun takipçisiyim, oyunlarınızın da hepsini indirdim, çocuklarıma indirdiğim oyunların hepsini de oynadığım için biliyorum. Hakikaten belli bir süre sonra çocuğun elinden ne kadar şey alırsanız alın, bütün arkadaşları, yakın arkadaşları da aslında bu alandalar. Yani şimdi bu ismini az önce zikrettiğiniz, bütün işte PUBG gibi, GTA gibi oyunlarda sınıftan da izole oldukları için oraya girme ihtiyacı hissediyorlar. Yani bununla ilgilenmenizi, ilgilenmemenizi bir tarafa koyuyorum, özellikle büyük şehirlerde veliler buraya teslim oluyor yani bizi telefona, bizi oyun konsollarına veyahut da oyun bilgisayarlarına iten mevzu burası. Burada genel bir farkındalığı nasıl çekebiliriz veya burada zaten olmazsa yani sosyal mecralar veya bu tarz oyunlar olmazsa -hayatın öyle bir yerinde ki- artık nasıl ilerleyecek, günümüzde yerine ne koyabiliriz veya burada ne kadar yönetebiliriz? Telefona indirmek çözümünde yaş sınırları koyalım, aile farkındalıklarını geliştirelim; belki telefon hatları üzerinden, SIM kart numaraları üzerinden bir yaş sınırlaması telefon kullanıcısıyla hiç değilse... Hani PC'de çözemeyiz ama bari telefonda "Mobil uygulama indirirken cihazı kullanan kişi ile oyun arasındaki yaş uyumu var mı?" gibi bir şey belki yapılabilir mi? Tabii, tek başına yaş da yetmiyor; Disney'de biliyorsunuz, yaş sınırlaması vardı ama bizim de hiç hazzetmediğimiz ve uygun bulmadığımız birçok LGBT propagandası yapan içerikleri de çocuk kanalı üzerinden propagandasını yapıyorlardı. YouTube'da da aynı şey var,

YouTube Çocuk'ta biliyorsunuz, biz bunu yaşıyoruz. En masum oyun aslında "Minecraft" dediğimiz... Hani normalde içinde bir şey olmadığını düşünüyoruz ama "Minecraft"ı YouTube'a yüklediklerinde üstündeki seslendirmeye tamamen yönlendiren ve yöneten bir yere geliyor. Bu alanda da merak ettiklerimi böylelikle paylaşmış olayım.

Çok teşekkür ediyorum, sağ olun.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ CERRAHPAŞA SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ORHAN KOÇAK - Hocam, teşekkür ederim.

Güzel bir soru, çok boyutlu bir soru. Ben bu konuya çok önem veriyorum çünkü geleceğimiz açısından ciddi riskli bir grup yetişiyor şu anda. Yani "ev genci" demek zorunda kalıyoruz, ne eğitimde ne işte. Gerçi Cumhurbaşkanımız "Böyle demeyin." dedi ama başka da bir şey aklıma gelmiyor; ne diyeyim, nasıl tanımlayayım? Ama sorun ortada yani, bunu konuşmazsak, bunu sümen altı yaparsak, divanın altına süpürsek bu önümüze çıkacak, bundan kurtul... Ve geleceğimizi ciddi manada riske atıyoruz çünkü bu gençler evlenmeyecekler, bu gençler konforu kaybetmek istemeyecekler, evlenseler de risk almayacaklar ve ne çocuk isteyecekler ne de hayatın içerisinde mücadele etme azmi ve gayretine sahip olacaklar. Dolayısıyla ciddi bir riskli grup yetiştiriyoruz. Bu neden oluyor? Benim kanaatim, büyük bir çoğunluğu on iki yıllık zorunlu eğitimden kaynaklanıyor. Tabii, başka şeyler de olabilir; işsizlik olabilir, istihdam alanlarının yetersiz olması olabilir vesaire ama ağırlıklı olarak on iki yıllık eğitimden sonra bu ortaya çıktı, bu dediğimiz sorun.

LÜTFİYE SELVA ÇAM (Ankara) - Hocam, bilimsel olarak bir altyapısı var mı?

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ CERRAHPAŞA SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ORHAN KOÇAK - Evet, şu anda da onunla ilgili çalışmalar yapıyoruz. Benim bir yüksek lisans öğrencim şu an tez yazıyor.

LÜTFİYE SELVA ÇAM (Ankara) - Çok önemli çünkü dediğiniz.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ CERRAHPAŞA SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ORHAN KOÇAK - Hatta nitel... Elimde bu noktada veri yok ama gözlemlerim var. Mesela, evime tamirci gelince soruyorum. "Oğlum var 30'lu yaşlarda." dedi. "Ne yapıyor?" dedim. "Üniversiteyi bitirdi, bir iş de yapmıyor. Annesinin yemeğini yiyor akşama kadar. Akşama kadar internette oyun oynuyor vesaire, biz onu artık takip de edemiyoruz." dedi. "Ya, gelsin bari seninle beraber boya badana yapsın." dedim. "Hocam, yapmıyor da." dedi.

Şimdi, bu çocuklar zaten şöyle: Üniversite mezunu olan bir çocuk boya badanaya gitmiyor. Ne olacak peki? Benim kanaatim şu: Bakın, bazı insanlar... Yani herkes okumak istemeyecek, herkes akademiye gitmek zorunda değil zaten; hayatın doğal akışına ters bir yönlendirme bu. Yani biz bir grup gence "Ya, illa buraya gireceksin." diyoruz ve bu grup genç "Orada yapamıyorum, beni niye buraya yolluyorsunuz?" diyor.

Şöyle ki: Şimdi, bakın, liseyi bitirince 18-19 yaşına gelen bir genç, akademik iştahı da yok, üniversiteye gitmek istemiyor. Peki, ne olacak bu genç? Çırac olabilir mi? Olamaz. Eğilip bükülebilir mi, bir şey öğrenebilir mi? Olamaz. Kalfalık yapabilir mi? Olamaz çünkü belli bir olgunluğa gelmiş artık yani ergenliğin son evrelerini, orta evrelerini yaşıyor. Dolayısıyla bu çocuklar genç artık yani yetişkin olmuşlar. Dolayısıyla ne yapacak? Ya üniversiteye gidecek ya da bir yerlerde asgari ücretle çalışmak zorunda kalacak. Dolayısıyla "Üniversiteye gideyim de bari, bana desinler ki 'Üniversite mezunu oldu.'" diyor ama maalesef, üniversiteye gidince üniversiteyi de ciddi manada kasiyor çocuklar yani orada huzursuzluk çıkarıyor, derslere çalışmıyor, bir şekilde ite kaka sınıfları geçerek diplomalarını alıyorlar ve diplomaları aldıktan sonra da hedefsiz bir birey olarak topluma karışıyorlar. Ya torpil peşinde koşuyorlar ya devlet işinde memuriyetler, "Ne olur, bir yere kapağı atalım." diyorlar. Bakın, kendimize ciddi manada zarar veriyoruz.

Sektörlerle konuşuyorum. Geçen arabamı götürdüm; ya, çocuklarla karşılaştım, MESEM'de çalışıyor, MESEM'de eğitim alıyorlar. Mesleki Eğitim Merkezi (MESEM) çok kıymetli, biliyorsunuz, üniversite sınavlarına da girebiliyorlar; haftanın bir günü okula gidiyorlar, diğer günlerinde de sektörde çalışıyorlar ve asgari ücretin belli bir oranında da ücret alıyorlar aylık; bu çok kıymetli bir çalışma, bunu yaymamız lazım, bu önemli. Bunun dışında da bakın, siz liseyi kaldırdığınız zaman, Sayın Vekilim, siz liseyi zorunlu olmaktan çıkardığınız zaman gençler yine üniversiteye gitmek isteyecekler yani liseye gidip oradan üniversiteye gitmek ama bir kısmı var ki o da yüzde 10'u geçmeyecek. Yani bakın, bu, günümüzün modern yaşamının, şehir yaşamının algılarının şeyine aykırı olur aksi takdirde yani yüzde 50 fire vermez, yüzde 10 fire verir. Ama sektör ne diyor biliyor musunuz? "Hocam, biz eleman bulamıyoruz." O yüzde 10 da sektöre gidecek, sektörde çirak olacak, kalfa olacak; sektördeki işçilik maliyetleri o kadar yükseldi ki onlar da düşmüş olacak. Biz evimize fayansçı bulamıyoruz, boyacı bulamıyoruz; dolayısıyla bunları bulduğumuz zaman da 5-10 katı maliyetle buluyoruz. İnsanlar niye şikâyet ediyorlar pahallılıktan? İşte, bunlardan dolayı şikâyet ediyorlar. Dolayısıyla üreten insanı da bir yandan eğitim dışında yetiştirmemiz lazım.

Bir de şunu söyleyelim: Ya, büyük şehirde yetişmek, büyümek zaten bir eğitimidir, yetişirken eğitim alıyoruz biz farkında olmadan, hayatın içerisinde hayatın gerçekleriyle karşılaşarak eğitim alıyoruz, onu illa liseye göndermeye gerek yok, geleceğimizi ciddi manada tahrip ediyoruz diye düşünüyorum. Bu politikayı tekrar gözden geçirmek lazım.

Yani ben şunu da söyleyeyim bir sosyal politikacı olarak: Çok güzel politikalar yapıldı, sosyal politikalar yapıldı son yirmi yılda hakikaten, ben bunu konuşuyorum da ama bazı şeyleri de... Yüzde 80 iyi şeyler var ama yüzde 20'yi de eleştirme hakkım var sosyal politikacı olarak. Bakın, kapitalizmi de yanlış anladık, sosyal politikayı da yanlış anladık. Yani zoraki eğitim aykırı, insan fitratına da aykırı.

Hanımefendiler burada, çok özür diliyorum, ömür boyu nafaka da bize ciddi manada zarar veriyor. Genç evlenmek istemiyor ya, "Bir yıl sonra boşanırsam ne olacak?" diyor. Özür diliyorum... "Bir yılın sonunda boşanırsam ne olacak? Ben o yüzden evlenmeyeyim, çift yaşasam daha iyi." diyor. O nedenle, bu politikayı da gözden geçirmemiz lazım, diretirse bir yerde sıkıntı patlak verir. O nedenle, bence bu konuları... O kadar da talep var, tabandan talep var, halktan talep var bu iki konuda; bunun üzerine gitmemiz gerektiği kanaatindeyim. Yoksa diğer sosyal politikalarda, gerçekten, sağlıkta, yaşlıda, eğitimde, üniversite reformlarında ciddi şeyler var yani burada şimdi konuşacak çok şey var ama yeri değil, takdir edilecek çok şey var ama birkaç şey de var ki bunlar özellikle bizi tehdit ediyor diye düşünüyorum.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - öncelikle cevaplar için çok teşekkür ediyoruz.
Bir ara verelim, 17.05'te buluŐalım inşallah.

Kapanma Saati: 16.43

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 17.12

BAŞKAN: Nazım ELMAS (Giresun)
BAŞKAN VEKİLİ: Zeynep YILDIZ (Ankara)
SÖZCÜ: Büşra PAKER (İstanbul)
KÂTİP: Levent UYSAL (Mersin)

---- 0 ----

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Komisyonumuzun çok değerli üyeleri, değerli bürokratlarımız, değerli hocalarım; kısa bir aradan sonra ikinci bölümümüze, soru-cevap kısmına devam ediyoruz.

Bu kısımda ben öncelikle, YENİ YOL Partisinden Vekilimiz, Komisyon üyemiz Elif Esen'in bir sorusu var, kendisi konuşma için ayrıldı aramızdan, kendisinin sorusunu takdim ediyorum.

BÜŞRA PAKER (İstanbul) - Yavuz Hoca cevap verecekti.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Evet, onu da söylemiş olayım, daha sonra devam edeceğiz.

Elif Esen Vekilimiz diyor ki: "Liselerde nasıl bir dijital entegrasyon öneriliyor çocuklar, oyunlar ve dijital sosyal medya anlamında?" Böyle bir sorusu var. Kendisi vekâleten bize soruyu havale etti, biz de değerli hocalarımıza takdim ediyoruz.

Evet, buyurun Yavuz Hocam.

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. YAVUZ SAMUR - Ben, şimdi, önce diğer sorularla da başlamak istiyorum.

Liselerle ilgili, eğitim sistemiyle ilgili bir soru gelmişti, onu kısaca cevaplandırayım; ondan sonra vekilimizin sorusuna cevap vermek istiyorum.

Şimdi ben şöyle çok net bir cümle kurayım: Türkiye'de biz üniversitecilik oynuyoruz. Türkiye'de üniversite sayısı maalesef çok az ve biz yüksek lise gibi davranıyoruz, bir eğitim fakültesi dekanı olarak bunu çok rahatlıkla söyleyebiliyorum ve birçok akademisyen de benzer görüşe sahip çünkü liseden gelen öğrencilerle, eskiden alandan gelen öğrencilerle biz ders yaptığımızda çok daha kaliteli ders yapıyorduk. Yani örnek verelim: Yazılımcı olduğunuz için Vekilim, mesela, bilgisayar programcılığından gelen öğrenci bizim BÖTE'ye geldiği zaman yani bilgisayar öğretmenliğine geldiği zaman biz çok kaliteli eğitim veriyorduk, gerçekten bir üniversite eğitimi veriyorduk ama Anadolu lisesinden gelen öğrenci BÖTE'ye geldiği zaman, bilgisayar öğretmenliğine geldiği zaman biz bu sefer Word, Excel, PowerPoint anlatmaya başlayarak ya da "Kasa nedir, kasanın içinde neler vardır?"ı anlatmaya başlayarak bir eğitim vermeye başladık dolayısıyla bu da tam böyle yüksek lise gibi bir kıvama geldi. Dolayısıyla önerim şudur: Biz lisedeki türleri artırırsak, çok lise açarsak, çok farklı türde liseler açarsak o zaman düz liseden veya Anadolu lisesinden mezun olan bir çocuk ile bir yazılım lisesinden mezun olan çocuk arasında bir fark olur, en azından o çocuk der ki: "Ben yazılımcı olacağım, bu patikada gideceğim." Öbürü der ki: "Ben adalet okuyorum, adalet lisesi okuyorum ve ben hukukçu olacağım." Öbürü der ki: "Ben spor okuyorum ve onunla ilgili bir şey olacağım." "Ben öğretmenlik okuyorum ve ben öğretmen olacağım." gibi, çocuklara aslında bir yol açmamız lazım ve o çocuklara bizim şunu diyebiliyor olmamız lazım: Sen öğretmen olacaksın, o zaman şu şu şu kitapları okusana ya da şu şu şu kurslara gitsene ya da şu şu şu içeriklere baksana diyebiliyor olduğumuz zaman çocuğun bir hedefi olmuş olacak ve liseler arası geçişi de mümkün kılmak gibi bir önerim var.

Diğer sorduğunuz soruyla ilgili de şöyle düşünüyorum: Diyelim ki çocuk 10 yaşında ve GTA oynuyor. Yaptığım tüm seminerlerde şunu görüyorum, diyorum ki velilere: Kimler bu ESRB ve PEGI derecelendirme sistemlerini biliyor? Velilerin çok çok azı bu derecelendirme sistemlerini biliyor. Çocuk diyor ki bana: "Ben Red Dead Redemption'ı 3 kere bitirdim Hocam." Oyunun yaşı 17 yaş üstü. "Sen kaç yaşındasın oğlum?" diyorum, "Ben 3'e gidiyorum." diyor. Şimdi, o 3'e giden çocuğun annesi, babası o oyunun yaşınının 17 yaş üstü olduğunu bilmiyor. Bilmemesi ayıp değil ama bizim onlara bunu göstermemiz gerekiyor ve dolayısıyla çok ufak şeyler bunlar ve bunları da bizim ekranlarda bas bas bağırarmamız gerekiyor.

Hatta bir önerim de şu: Kamu spotundan da öte, madem dizi yaptırıyoruz, madem film yaptırıyoruz, bunların içerisine gömmemiz gerekiyor bunları. Yani bak, bu iyi davranış, bu doğru ebeveynlik; işte, çocuk orada bir oyun oynuyor "Ya, bu senin yaşına uygun mu, değil mi?" diye kontrol eden bir örnek anne-baba rol modeli göstermemiz ve ebeveynlere de bu dizilerin içerisinde bunları göstermemiz gerektiğini düşünüyorum. O yüzden de sormuş olduğunuz ikinci sorunun cevabı biraz bu.

Üçüncü sorunun, en başta Ferhan Hocaya sorduğunuz sorunun, teknik anlamda sorduğunuz sorunun cevabı da şu: Vekilim, şöyle bir şey geliştirdik, modeme takılan bir cihaz geliştirdik biz. Cihaz ne yapabiliyor biliyor musunuz? Çocuğunuz Roblox oynuyor diyelim, Roblox'un içerisindeki "X" oyununu kapatabiliyor yani çocuk istese de o oyuna giremiyor. Cihaz bir Youtuber'ı kapatabiliyor. Telefonda cihaz eşleştirilmiş, modeme bağlıyorsunuz cihazı, diyorsunuz ki: "Ben şu Youtuber'ı izlemesini istemiyorum." Cihazdan onu kapatabiliyorsunuz. Cihaz "Steam'de 16 yaş üstü hiçbir oyunu çocuk indiremesin."i yapabiliyor.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Cihaz seçmeyi neye göre yapıyor, yapay zekâyla mı yapıyor, bizim verdiğimiz listeye göre mi yapıyor?

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. YAVUZ SAMUR - Şimdi, bir cihaz satın alıyoruz, bir cihaz geliştirdik, donanım bu, bir "hardware" ve bu cihazı ben modeme bağlıyorum, evdeki modeme, ona bağlıyorum ve telefonumla da o cihazı kontrol ediyorum. "Çocuk tabletinden şunları şunları şunları oynayabilir, bunları bunları bunları oynayamaz; şu Youtuber'ları izleyebilir, bunları izleyemez." gibi bütün ayarları, hatta, hangi web sitelerine girebilir, giremez, hepsini ayarlayabiliyorum. "Instagram'ı kapat, o çocuk o tablettan Instagram'a giremesin." diyorum. Bu şeyden farklı konuşuyorum, bakın, bu ekran süresinden, ekran ayarlarından, Google Family Link'ten farklı bir şeyden bahsediyorum. Dolayısıyla, ben bunu bir cihazla yaptırabiliyorsam, bir üste çıkıyorum, o zaman, daha yukarıda devlet politikası olarak benim aslında bunu ebeveynlere yaptırabileceğim, ebeveynlere uygulattırabileceğim bir sistemin altyapısını hazırlamak da teknik olarak -sorduğunuz soru için

söylüyorum- çok kolay, aslında yapılabilir bir şey. Bunu da kim yapar? TÜRK TELEKOM yapar, Vodafone yapar, Turkcell yapar, kim varsa artık, o yapar ve der ki: "Bu evde çocuk var..." Hatta şöyle yaptık biz o yazılımın içerisinde: Siz ebeveyn olarak diyorsunuz ki "Roblox'taki bu oyun sakıncalı." Siz ebeveyn olarak diyorsunuz ki "Bu da sakıncalı." O da diyor, o da diyor, o da diyor ve siz 11 yaşındaki bir çocuğu... Zaten sistem kendisi diyor ki "Senin çocuğun 11 yaşında, istersen şunların hepsini kapatayım." Zaten hepsini kapatınca sen ebeveyn olarak da şunu bilmek zorunda kalmıyorsun: "Hangi YouTuber iyiymiş, hangisi kötüyümü?" Zaten herkes "flag"lemiş yani "Bu kötü." diye zaten söylemiş. Dolayısıyla topluluğun yürüttüğü bir şey olmuş oluyor. Dolayısıyla benim de hangi film iyiymiş, hangi film kötüyümü de kontrol etmeme gerek de kalmıyor. Dolayısıyla bu tarz sistemler teknik olarak -sorduğunuz için söylüyorum Vekilim- yapılabilir, geliştirilebilir sistemler. Bunlarla aslında çok daha güvenli bir internet kullanabileceğimizi düşünüyorum.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Teşekkür ederiz.

Evet, sizin bir sorunuz var Lütfiye Hanım.

Lütfiye Selva Çam Hocamız, buyurun.

LÜTFİYE SELVA ÇAM (Ankara) - Sayın Başkanım, ben de eğitimci hocalarıma çok teşekkür ediyorum verdikleri sunumdan dolayı, çok da dikkatle dinledim.

Geçen hafta maalesef bu menfur saldırı sonrasında vefat eden çocuklarımızın aileleriyle perşembe günü bir aradaydık. Onun etkisinden kurtulamadım. Az önce çok şeyden bahsettiniz ama maalesef, vefat eden çocuklarımızın hepsi belki de çok dikkatli ailelerin çocuklarıydı, onu gördük. Yani kime gittiysek işte çok sistematik yetiştirmiş, çok ahlaklı, düzgün, merhametli. Az önce Ferhan Hocanın söylediği gibi böyle aile sistemi içerisinde annenin babanın çocuğuyla ilgilendiği çocuklar. Bu, tabii, çocukları ayırmak bizim işimiz değil; kötü ya da iyi, eğitilmiş ya da eğitimsiz. Yani az önce pek çok parametreden bahsettiniz ve son günlerde sosyal mecra, televizyonlar, basın, nerede bakarsanız bakın bir yüklenme içerisinde ve burada en az sorumluluğu da aileye yüklüyorlar aslında. Çoğunlukla işte devletin işi, çoğunlukla Millî Eğitimin işi, okulun işi, öğretmenin işi ama aile kendine dönüp de hani "Benim ne işim var?" demekte biraz zorlanıyor, öz eleştiri yapmakta. Ama ben 4 hocamın da sunumunu dinlediğimde birinci noktada ailenin olduğunu görüyorum. Benim çocuklarım büyüdü, şimdi torunlarım var. Torunlarım için endişeleniyor muyum? Evet, endişeleniyorum ve onlarla daha kaliteli vakit geçirmek için çok ciddi bir çaba harcıyorum bu kadar iş yükünün içerisinde. Anneleri babaları da aynı şekilde bir çaba içerisinde ve devlet okuluna gidiyorlar. Özellikle de devlet okuluna gönderiyorum ki devletteki eksiklikleri veya fazlalıkları görebilme kabiliyetimiz olsun bizim burada yöneticiler olarak, milletin vekilleri olarak.

Buradan hareketle burada çok parametrelili bir sistem var. Yani oyundan bahsetti Yavuz Hocam; iyisini de yapabiliyorsunuz, kötüsünü de yapabiliyorsunuz. Kullanım noktasındaki detaylar çok çok önemli ve her noktasında yani vermiş olduğunuz -ben burada ciddi de not aldım- bilgiler çok kıymetli. Yani iyi bir ürün sunduğunuz zaman onu oynatabilmemiz gerekiyor bizim aile olarak. Çünkü bunu yasakladığınız zaman... Ben de yasaklara karşı olan bir insanım, sınırlandırmak gerekiyor, kontrollü bir şekilde açmak gerekiyor ve yaptığı... Benim çocuklarım da GTA oynadılar ama o zamanki -işte birisi 93'lü, birisi 97'li- çok masum oyunlardı belki ama onlarda bile ben GTA Vice City oynamalarını istemedim. Hâlâ söylerler "Sen bizim CD'mizi kırmıştın." diye. Dolayısıyla yani burada yerine ne koyduğunuzun çok büyük bir önemi var. Az önceki sunumda spor liselerindeki şeyi gördük yani orada meşguliyeti artırdığınız zaman aslında çocukların buralara daha fazla kaymadığını görüyoruz.

Benim her 3 hocama da farklı farklı sorularım var. Yavuz Hocam, mesela burada hani çok parametrelili dedik; bir taraf aile, bir taraf eğitim, bir taraf içerik, bir taraf algoritmalar. Şimdi, biz burada... 3 hocama da bu soru. Mesela parçalanmış aile çocukları var, kreş, anaokuluna gidenler var, evde bakıcıyla yetişenler var, büyükanne, büyükbaba yanında olanlar var. Bunları ayırt edebiliyor muyuz acaba sizin yaptığınız analizlerde veya işte yaptığınız şeylerde, öğrencilere yaptırdığınız o örneklerde? Bunu ayırt edebiliyor muyuz? Birincisi bu.

İkincisi, mesela kamu spotundan bahsettiniz. Acaba aileler kamu spotu izleyecekler mi? Mesela, az önce önerdiğiniz çok daha kıymetli buldum, dizilere gömme olayı çünkü dizilerin içerisinde bir şekilde belki farkındalığı oluşturabiliriz ama "kamu spotu" dediğimiz şeyin ne kadar faydasız olduğunu çok fazla görüyoruz çünkü ne zaman yayınlanıyor bu? Herkesin uyuduğu vakitte yayınlanıyor. Hani, çok önemli bir reklamdan alacakları ücretleri öteleyip de kamu spotunu giren hiçbir televizyon görmedim ben bugüne kadar. Belki YouTube kanallarının içerisine bir şekilde giydirebiliriz bunu. Mesela, burada Roblox örneği çok önemli. Biz bir şeylere karşı çıktığımız zaman karşıdaki firmalar inanılmaz bir şekilde burada oyuncu potansiyeli olduğunu gördükleri için hemen önlem almaya ve bizimle iletişim kurmaya gayret gösteriyorlar. Biz bunu sosyal mecralarda da gördük, TikTok'ta da gördük, X'te de gördük. Yetkilileri burada sizin oturduğunuz yerlerde oturuyorlardı "Ne kadar vergi veriyorsunuz Türkiye'de?" dediğimizde seslerini çıkarmadılar, "Gizlilik ilkesi var." dediler ama neticede biz bir tepki verdiğimizde yani "Bak, kapatırız ha!" dediğimizde -Instagram'da öyle yapıldı- hemen bir düzenleme getirip önümüze koyabildiler.

Şimdi, burada algoritmalara baktığımızda, bu yurt dışı örneklerinde bir standart getirilmiş mi? Yani manipülatif birçok tasarım var, sonuçta, siz bu işin içinde olan birisiniz. Bu öğelerin sınırlandırılması noktasında yani "Şu oyunlarda bu, bu, bu sebeplerden dolayı oynamamalılar. Biz buna bir tepki gösteriyoruz." tarzında bizim dışımızdaki ülkelerde örneklemeler var mı, belli bir standart getirilmiş mi? Bunu öğrenmek istiyorum.

Bir de mesela, Orhan Hocam, sizin sunumunuzda çok parametreleri gördük ama mesela, kategorize etmesek, alt gelir grubu, üst gelir grubu... Mesela, başarı kıstasımıza baktığımızda, başarılı çocukların bu tip oyunlarda veya işte, sosyal medyada daha fazla vakit geçirmedikleri veya oyun oynamadıkları gibi bir sonuca hiç vardınız mı? Bunu da öğrenmek isterim çünkü çok kategorize etmişsiniz. Sosyoekonomik durumunu da bir kenara bırakacak olursak yani iyi eğitilmiş demeyeyim de nerede eğitim görüyorsa görsün -özel okul da olabilir, normal okul da olabilir, alt bir sosyal gruptan da olabilir ama- başarılı ve oyunlara pek itibar etmiyor gibi bir sonuca vardınız mı? Açıkçası onu da merak ettim.

Adile Hocanın da "Bu süre değil, içerik önemli..." Kesinlikle katılıyorum yani siz istediğiniz kadar kısıtlamaya çalışın, çocuk bir şekilde annesini, babasını uyutup bir şeyler yapabiliyor çünkü en büyük zehirli aracı belki de karne hediyesi olarak anneler,

babalar çocuklarına hediye alıyorlar. Bu anlamda, o kalabalıklarda elini bırakmama metaforu bence çok kıymetli. Belki anneleri, babaları bu şekilde biraz daha dikkat çekici bir noktaya getirebiliriz.

Bir de okuldaki eğitimler. Ben bir anne olarak bütün eğitimlere katılmış bir anneyim ama biliyorum ki o çocukların, sıkıntılı olan çocukların anne ve babaları hiçbir eğitime katılmadılar. Yani burada da ne yapmamız gerekli? Aslında hepimiz iş birliği yapmak durumundayız. Taraflar çok fazla yani eğitimcileri de işin içine almamız, aileleri işin içine almamız, bizler kanun yapıcılar olarak burada aktif rol üstlenmeliyiz ama neticede çocuklar bizim çocuklarımız. Kesinlikle Ferhan Hocanın söylediklerine katılıyorum yani biz kendimize ait bir model oluşturmak zorundayız çünkü "Türk sistemi" denen "Türk ahlakı" denen "Türk yaklaşımı" denen bir yaklaşım var; diploması da bu böyle, işte, normal yaşam tarzımızla ilgili olarak da bu böyle. Yani biz kendi modelimizi oluşturup kesinlikle bunu da okullarda mecburi kılmamız lazım. Millî Eğitim Bakanımız da bu konularda çok açık. Biz Ayla Öğretmenin cenazesinde birlikteydik, bir günü tamamen birlikte geçirdik, hep de bunları, bu konuları konuştuk. Neticede, burada ihmal gören bir çocuk var, ölen çocuk da bizim çocuğumuz sonuçta. İlgilenilmediği çok bariz belli, sayfalarca mesajı var kendi mail "box"ında. Dolayısıyla, o çocukları da görmemiz lazım. Belki o çocuk SİHA yapacaktı, İHA yapacaktı; dâhi bir çocuktan bahsediyoruz, zekâ seviyesi yüksek bir çocuktan ama maalesef yine kendisine göre kahraman oldu belki ama belki çok daha büyük şeyler başarabilecek bir çocuk da heder olmuş oldu.

Benim bir başka önerim de belki şu olacak: Yani biriniz söylediniz, sonuçta, o yaptıkları resimlerle çocukları da tanımlayabiliyoruz, tanıyabiliyoruz. Yani bu dâhi düzeyindeki zeki çocuklara da ayrı bir eğitim, ayrı bir yaklaşım, ayrı bir sosyal desteği de belki okullarımızın önceden vermesini de öngörebiliriz diye düşünüyorum.

Çok uzattım ama bu konuda dertli olanlardanım ben de. Gerçekten verdiğiniz bilgiler için çok çok teşekkür ediyorum. Sorularımı da cevaplarsanız çok memnun olurum.

Sağ olun.

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. YAVUZ SAMUR - Teşekkür ederiz Vekilim.

Ben "Oyunları yasaklayan başka ülkeler var mı?" sorusundan başlayayım isterseniz. Tabii, şöyle oluyor: Bazı ülkeler kendi kültürel değerlerine karşı çıkılan oyunları yasaklayabiliyor, "Bunlar ülkemizde satılmasın." diyebiliyorlar. İşte, Almanya'da Nazi'yle ilgili bir oyun varsa o yasaklanıyor; işte İran'da, yine Müslümanlık karşıtı oyunlar varsa onlar yasaklanıyor gibi. Dolayısıyla mümkün mü? Mümkün, evet. Yanlış mı? Bence değil.

Yine şuraya geri dönüyoruz; biz kendi derecelendirme sistemimizi yaparsak kendi derecelendirme sistemimize göre de şunu diyebiliriz: "İçerisinde şu, şu, şu olan oyunları biz kesinlikle ülkemize sokmak istemiyoruz, bitti." Yani bunu çok rahatlıkla söyleyebiliriz. O yüzden derecelendirme sistemini de RTÜK'ün... Çünkü RTÜK etiketlemeyi yaptığı için, aslında RTÜK bandrollemeyi de yaptığı için RTÜK'le beraber çalışılmasını orada daha doğru buluyorum çünkü RTÜK o şeyi koyuyor üstüne, renkli bir etiketi var ya, onu koyuyor.

İlk sorduğunuz soru...

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ CERRAHPAŞA SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ORHAN KOÇAK - On-line oyunlarda peki nasıl oluyor?

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. YAVUZ SAMUR - On-line oyunlarda da aynı şekilde, benzer bir etiketleme...

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ CERRAHPAŞA SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ORHAN KOÇAK - Yani nasıl kontrol edebiliyorsunuz bunu?

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. YAVUZ SAMUR - Orada da mesela App Store ya da Google Play Store'a da bir oyun yüklerken benzer derecelendirme sistemleri için sorular var, anketler var; onların hepsini doldurup ondan sonra bir derecelendirme oluyor. Raporlama yapıldığı zaman da yine benzer şekilde kaldırılabilir bu oyunlar da; devlet de yine kendi eliyle bunları kaldırabiliyor.

İlk sorduğunuz soruyu unuttum, çok çok güzel noktalara değindiniz çünkü.

LÜTFİYE SELVA ÇAM (Ankara) - Parçalanmış aile çocuklarının...

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. YAVUZ SAMUR - Çok güzel, evet.

Şöyle: Özellikle son dönemlerde okullarda, boşanan anne-babaların çok fazlaşmaya başladığını görüyoruz; zaten malumunuzdur büyük ihtimalle. Öyle olunca, tabii ki o çocuk bundan çok güzel faydalıyor ve ya annede ya babada, ikisinden birisinde mutlaka ekran süresini daha fazla kullanmayı tercih edebiliyor. Oradaki boşluklardan da yararlanarak, kendi sevgi boşluğundan da yararlanarak ister istemez çok uygun olmayan yerlere gidebiliyor. Biz okul psikolojik danışmanları ve rehber öğretmenleriyle konuştuğumuz zaman onlar da benzer bir durum yaşadıklarını söylüyorlar. Parçalanmış olsun, büyükanne, büyükbaba, dede, anneanne, bunlar bakıyor olsun, bakıcı bakıyor olsun, hepsi bence aynı kategori altında kritik olarak değerlendirebileceğim çocuklar. Eğer orada da kural yoksa maalesef çocuklar bundan çok güzel faydalıyorlar ve daha fazla ekran tüketimi ve yaşlarına uygun olmayan içeriklere ulaşma durumu maalesef söz konusu.

Kamu spotlarını şu anlamda çok değerli buluyorum: Eğer dediğiniz gibi yapılmazsa yani şöyle yapılırsa, çok önemli bir dizi vardı, o dizinin arasında yapılırsa çok değerli buluyorum, yoksa zaten kamu spotunun gecenin birine koymanın bir anlamı olduğunu, evet, düşünmüyorum. Burada da yine devletimiz aslında RTÜK'le beraber çalışarak o kamu spotunun tam o anda yayınlanmasıyla ilgili karar alma konusunda da belki bir düzenleme yapabilir diye düşünüyorum.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Çok teşekkür ediyorum.

Orhan Hocam, buyurun.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ CERRAHPAŞA SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ORHAN KOÇAK - 2 soru vardı, liselerle ilgili sorduğunuz soru. Aslında yani ayrılmış ailelerin çocukları ciddi bir sorun, çok ciddi bir sorun hem

de. Biz nice ağırlıklı çalıştığımız için gelen anketlerde de özellikle bu sorulara bakıyorum. Yüzde kaç boşanmış ve çocuklu? Yüzde 6'lar civarında, şu an yanlış hatırlamıyorsam yüzde 5,5; 6; 7 civarında değişebiliyor, bu minvalde bir oran karşıma çıkıyor. Benim verilerim tabii bu, resmî bir şey değil, yanlış olabilir.

Sahada ben psikologlarla da çalışıyorum, özellikle vakaları da görüyoruz. O çocuklar ciddi sorunlu. Kendilerini dijital veriyorlar. Bir vaka biliyorum, babası özel okula gönderiyor çocukları ama çocuklar anne ile baba arasında maalesef mekik dokuyorlar, ne yaptıkları belli değil, dijitalden başka hiçbir şey bilmiyorlar ve orada çocuklar öyle şeyler öğreniyorlar ki anne ve babaya hakaret edebiliyorlar; ağır, ağza alınmayacak ifadeler öğreniyorlar ki özel okul öyle bir okul değil, öyle bir ortam değil. Bu çocuklar nereden alıyor? Tamamen dijital ortamdandır alıyorlar ve velileriyle konuşunca "Şifre koymuşlar, müdahale edemiyoruz." diyorlar. Dolayısıyla ciddi sorun. Bunlara yönelik de hassaten sosyal politikaların değerlendirilmesi, yeniden gözden geçirilmesi gerektiği kanaatindeyim çünkü benzer bir vaka bu çocuklar yani geçen haftaki çocuk örneğinde olduğu gibi çok benzer sonuçlar doğurabilir ve sayısı çok fazla. O nedenle bu çocuklara özel bir program yapılması gerektiği kanaatindeyim. Testlerle bu çocukların gidişatının takip edilmesi lazım, yoksa ayrı bir potansiyel tehlike oradan çıkacak diye düşünüyorum.

Ben çocukluğumdan hatırlıyorum yani mahallemizde anne ve babası ayrılmış çocuklar biraz farklıydılar, daha böyle çatışmacı, daha kavgacı çocuklardı yani yanlış olmasın, hepsi değil belki ama genelde böyledi. Dolayısıyla bugün çok daha büyük, dijitalleşmenin de etkisiyle, oradaki akımların da etkisiyle bu çocukların daha hızlı bir bozulma sürecine girme ihtimali var.

Burada olmayan milletvekilimizin okullarla ilgili sorduğu soruya da aslında cevap vermek lazım. Tabii ki Yavuz Hocamızın söylediği tedbirler çok kıymetli ama teknolojiyi insanlar aşılıyorlar yani "VPN" diye bir şey var, bir zamanlar hani bu çok şey oldu, kuruldu, aşıyor. Bence kişinin kendi kendini koruyabileceği mekanizmaları kurmak lazım, bununla birlikte tabii. Teknolojik korumalardan vazgeçmeyelim, işte "Firewall" mu dersiniz, "virüs" mü dersiniz, "engelleme" mi dersiniz; TELEKOM mu yapar, ebeveyn mi yapar? Tabii ki ebeveynin yapması için bir kere teknolojiyi çocuktan daha iyi biliyor olması lazım. Yani anne ve babası akademisyen olan, profesör olan arkadaşlarım var, biri enteresan. Bakın, çocuğu çok zeki. "Odasına gidiyordu, 'Ders çalışıyorum.' diyordu ama artık okuldan, öğretmenlerden şikâyet gelmeye başlayınca çocuk okulu zoraki bitirdi ve üniversiteye göndermedik, askere göndermek zorunda kaldık, yoksa oyun bağımlısı olmuştu." Dolayısıyla ebeveynlerin eğer ciddi manada dijital okuryazarlığı yoksa çocuklarının oyuncağı olabiliyorlar. O nedenle mutlaka bu noktaya vurgu yapmamız lazım.

Ben kendi çocuklarım için -o yıllarda, malumunuz, internet bu kadar yaygın değildi, erken dönemlerinde- misafir odamda tutardım bilgisayarı ve "Orada ne istiyorsanız yapın." derdim, yasaklama taraftarı hiçbir zaman değildim. "Orada bizim önümüzde, Messenger mı kullanırsın, Facebook mu kullanırsın, ne kullanırsan kullan ama bizim önümüzde olsun." Çünkü o kültürden de uzak kalmasını ben istemiyordum ve onun da faydasını gördüm. Dolayısıyla çocuklarımızı -benim kanaatim bu noktada- tabii ki kontrol edeceğiz ama içlerinde mutlaka kendilerini koruyacakları bir mekanizma olması lazım, derin bir uyarıcının olması gerektiği kanaatindeyim; bu çok önemli. Değerler eğitimi burada devreye giriyor.

Bir diğeri, ilkokuldan itibaren aslında bunları tek tek puanlamamız lazım. "Bu çocuk hangi konularda yetenekli, hangi işleri yapabilir, gelecekte hangi alanlarda daha başarılı olabilir?" şeklinde rehberler eşliğinde bence puanlanması gerekiyor ve daha sonra da tabii ki dijital konusuna merakı varsa "Dijital senin mesleğin olsun." diyebilmeliyiz. "Ya, sen hacker ol gerekirse, hacker ol. Bu memleket için çalış, bu devlet için çalış, hacker ol. Bak, hackerlık da güzel bir şey. Sen yazılımcı ol, gel, sana her türlü imkânı verelim, dijitalden de uzak kalma." Ama biz ne diyoruz? "Yok, ona yaklaşma." Ya da tam tersine, serbest bırakıyoruz; ikisi de tehlikeli. Bence hedefli kullanıma, amaçlı kullanıma yönlendirmemiz lazım, "Sen çok iyisin, gel, bu konularda seni kursa yönlendirelim." diyebilelim, hocalarıyla görüşelim. Bunu da yapmamız lazım. Ama tabii ki liselerimiz ciddi manada mesleki eğitimden, beceri eğitiminden çok uzak. Bunun mutlaka önemsenmesi gerekiyor.

Ben bir teknik lise mezunu olarak -İstanbul Şişli'de Maçka Teknik mezunuyum- çok istifade ettim, sosyal bilimci olduk ama çok istifade ettim. Bu liseleri artırmamız gerekiyor, uygulama alanlarını yaymamız gerekiyor. Mesela ticaret odası, sanayi odası; bu okullara hami yapmamız lazım. Sanayiye "Al kardeşim, şu lise senin lisen olsun, sen sahip çık. Bunun ihtiyacı olan laboratuvarı sen kur; verginden düş, şundan düş; gel bu çocuklar senin çocukların, sahip çık." diyecek bir yönetim anlayışını kurmamız lazım. Hatta, mümkünse kaymakamlık, valilik devreye girsin, esnaf devreye girsin; bu şekilde ancak çok aktörlü bir anlayışla liselerimiz... Özellikle teknik liseler çok masraflı olduğu için söylüyorum, o nedenle sürekli "upgrade" etmek lazım bu liseleri, yeni teknolojiyle donatmak lazım. O nedenle, yerelin desteğiyle, yerel paydaşların desteğiyle de desteklenirse çok başarılı gençlerimiz yetişir ve bu topluma da faydalı olur kanaatindeyim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Evet, biz de teşekkür ediyoruz.

Adile Hocam...

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ADİLE AŞKIM KURT - Evet, şimdi, hocalarıma ben de katılmakla beraber, Yavuz Hocam dijital oyunlarda elbette ki daha uzman bu konuda. Özellikle bu ülkemizde de tartışılan 15 yaş altına sosyal medya sınırını ben araştırdığımda, Yavuz Hocam da biliyordur, Çin'de şöyle bir uygulama var: 14 yaş altı sadece belirli içeriklerle karşılaşabiliyor devlet eliyle, daha farklı, eğitim ya da sosyalliğine yönelik içeriklerle çocuklar karşılaşıyor, diğer içeriklere ulaşması engellenmiş durumda. Ama dijital oyunlar bağlamında, hocamın da söylediği gibi, o toplumun kültürüne etki edebilecek olumsuz bir durum varsa ancak kendi içlerinde bunu yasaklayabiliyorlar ama bir standardı yok.

Yavuz Hocama çok katılıyorum, ben veli eğitimlerinde PEGI'den bahsettiğimde, ilk kez görüyor ebeveynler, böyle bir derecelendirmenin olduğundan haberdar değiller.

Yine, hocam az önce söyledi, dijital platformlara bir oyun yüklerken birtakım sorulara cevap vermek durumundasınız. Benim çok yakın bir çalışma arkadaşım dijital oyun geliştiriyor ve ben sordum ona, "Neye göre yazıyorsun bu yaş kategorisini? Oradaki soruları nasıl cevaplıyorsun?" dedim. Açıkça söyleyeyim, bilimsel bir dayanakla ya da öncesinde yapılmış, bir prototipinin oynandığı bir oyun platformundan aldığı bir cevapla değil, tabiri caizse hissikablelvukuyla oraya girdiğini söyledi. Sonra da oyunculardan gelen dönütler doğrultusunda o yaş grubu için biraz üst düzey kaldığını ve oyunun yaş sınırını yükselttiğini söyledi.

Şimdi, kendi ülkemize özgü bir derecelendirme sistemi gerçekleştirilirse belki bunların hiçbir şekilde, standart olmayan bir biçimde yüklenmesini de engellemiş olabiliriz bu bağlamda.

Benim ayrıca velilerle yaptığım çalışmalarda hani dediniz ya "Bakım verenler bağlamında değişiyor mu?" diye. Şöyle bir şey gözlemliyorum ben: Veli ne kadar bilinçli oluyorsa -anne, baba, ebeveyn olarak söylüyorum- bakım verenler de aynı bilinç düzeyinde olmadığı zaman ya da farkındalık düzeyine sahip olmadığı zaman dengeler bozulabiliyor. Bunu çok yakınımından biliyorum. Mesela, benim kız kardeşim yeğenlerimi büyütürken belirli bir yaşa kadar, televizyon dâhil, ekranla tanışmalarını istemedi ve biz hepimiz dikkat ettik buna. Ama kendisi işteyken bakıcısı geldiği anda televizyonun karşısına çocuğu oturtuyor ve kahvaltıyı televizyon karşısında yaptırıyor. Şimdi, böyle su sızacak bir yeri çocuk bulduğu zaman, o yasağın delinebildiğini ve kırılabilirdiğini fark ettiği zaman onun üstüne gidebiliyor. Şimdi, anne-baba birtakım sınırlar koyuyor ama büyükanneler, dedeler, neneler bu sınırı delebiliyorlar ve en çok velilerden gelen şikâyet de bu. Yani "Ben ne kadar tedbir almaya çalışsam da büyüklerimiz buna izin veriyor." ya da "Bakıcısı böyle davranıyor." diyebiliyor. Dolayısıyla, toplumun tüm kesimini bu bağlamda biraz bilinçlendirmek lazım.

Geçtiğimiz yıllarda, bir sivil toplum kuruluşuyla beraber, kırsaldaki kadınlarımıza dijital okuryazarlık kazandırma bağlamında bir çalışma yürüttük. 24 tane farklı lokasyonda kırsaldaki kadınlarla bir araya geldim. Şimdi, ilk sorduğum soru: "Sosyal medya kullanıyor musunuz?" Hepsisi diyor ki: "Hayır, kullanmıyorum." Çünkü sosyal medyayı sadece Instagram, Facebook gibi ortamlar zannediyorlar. "Peki, WhatsApp kullanıyor musunuz?" diyorum, tüm katılımcılar kullandığını dile getiriyor. Yani, aslına bakarsanız, toplumun büyük bir kısmı esasında bu kavramlardan ne ifade edildiğinin ya da neyi kullandığının bile farkında değil. Yani, şimdi, ebeveynlere baktığınızda, 2 yaşındaki çocuğun eline bunu veriyor, şu hareketle ekranı büyütüp ya da kaydırma işlemini yaptığı zaman "Benim çocuğum harika kullanılıyor." diyor. Bu doğru bir yaklaşım mı? Elbette değil. Bu bağlamda, bence ailelerin -hâlâ üstüne basıyorum- çok önemli bir rolü olduğunu düşünüyorum çünkü çocuk formal eğitim süreçlerine gelene kadar informal süreçte tamamen ailede yetişiyor ve ilk karakter oluşumu da orada gerçekleşiyor ve bu çocuklar bu mecralarla... Şimdi, biz, içeriğin öneminden bahsettik. Ben hep şunu da örneklendiriyorum: Şimdi, bir çocuk eline bir kitap alıp, odasına kapanıp on saat boyunca kitap okuduğu zaman sağlıklı bir çocuk mu? Benzer şey internet ortamında o kadar vakit geçirdiğinde de ama kitap okuma toplumunda biraz daha kabul gören bir davranış, sanki o kabul edilebilirmiş gibi. Ama internette geçirdiği vakitte ebeveyn, hep birisini suçlamak ya da bir şeyi suçlamak adına bütün sorumluluğu da teknolojiye atabiliyor. Oysaki bu çocuk farklı şekillerde eğer teknolojiyle ilişkili çalışma yapmak istiyorsa küçük yaşlarda yönlendirilebilir. Bu bağlamda, "üstün zekâlılar" dediniz -ben BİLSEM ve ARGEM programlarında da çalışan bir akademisyenim- onları yönlendirebileceğimiz bu tür alanlar mevcut. İşte, sayın vekilimle de toplantıdan önce de konuştuk, TEKNOFEST'tir, DENEYAP atölyeleridir gibi farklı alanlara bu çocukları o yeteneklerini kullanabilecek şekilde yönlendirebilirsek -bunu ilkokuldan da başlatabiliyoruz BİLSEM'ler vasıtasıyla- bu çocuk, teknolojiden uzaklaşmadan, o teknolojinin kendisine ve toplum yararına olabilecek şekilde de çalışmalarını yönlendirebilir diye düşünüyorum. Onun için de sadece bir derse indirgemek doğru da bir yaklaşım değil. Daha önce, biliyorsunuz, medya okuryazarlığı dersi gündeme geldi ama uygulamada, baktığınızda, çok işlerliği olan bir ders değil. Aslında, toplumun her kesimine, bunu farklı derslerin içerisine entegre ederek yedirmek gerekiyor diye düşünüyorum. Dolayısıyla ta ilkokuldan başlayarak aile, okul ve çocuk üçgeninde, birlikte çalışılabilecek rehberlik servisleri olabilir, yerel STK'ler olabilir, bunlarla birlikte çocuğun dijital refahı için farklı biçimlerde ortak çalışmalar yapılabilir diye düşünüyorum.

Bir de sanırım sayın vekilimiz bu teknoloji entegrasyonunun nasıl olması gerektiğine yönelik bir soru yöneltmişti. Orada da esasında, ben en güzel yolu oyunlaştırma olarak görüyorum. Yanılıyor muyum Yavuz Hocam? Çünkü çocuk bir oyunun içerisinde hem o oyunun verdiği dopamin salgısını hem de hazzı yaşayarak öğrenme de gerçekleştiriyor ve farkında olmadan bunu yapıyor esasında. Benim yaptığım bütün deneysel çalışmalarda, bir oyunlaştırma aracılığıyla aktarırsanız hem konuyu çok daha kapsamlı olarak öğreniyor, transfer becerisini artırıyor hem de -tırnak içinde söylüyorum- o "sıkıcı" diye tabir ettikleri ortamdaki uzaklaşarak öğrenebiliyorlar. Bence en güzeli oyunlaştırma öğelerinin derslerin farklı boyutları içerisine yerleştirilmesiyle bunu kazandırabiliriz diye düşünüyorum.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Bu dijital oyunlaştırma mı yoksa diğer geleneksel oyunlardan mı bahsediyorsunuz?

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. ADİLE AŞKIM KURT - Hocam, her ikisi de olabilir ama bizim alan dijital olduğu için eğitsel dijital oyunlardan bahsediyorum ben oyunlaştırma ögesi olarak. Elbette ki farklı derslerin içerisine geleneksel oyunlarımız da katılabilir; beden eğitimi olabilir bu, sosyal bilgiler dersinde olabilir; farklı şekillerde geleneksel oyunlarla da bu kazandırılabilir. Farklı yolları var diye düşünüyorum, illaki bir dersin içerisine "Bu şekilde olmalı." diye sıralı bir standardı getirmek de doğru bir yaklaşım değil diye düşünüyorum ben.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Evet, çok teşekkür ediyoruz.

III.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARINI (Devam)

4.- Komisyon Başkanı Nazım Elmas'ın, Komisyona bilgi veren hocalara teşekkür ettiğine ve tali komisyon olarak (2/3566) esas numaralı Kanun Teklifi'yle ilgili olarak Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Başkanlığına yazdıkları yazıya ilişkin açıklaması

BAŞKAN NAZIM ELMAS - Değerli milletvekillerimiz, çok değerli katılımcılar, misafirler ve çok değerli hocalarımız; bu süreç içerisinde hocalarımızın hem sunumlarını hem de sorulara verdikleri çok güzel cevapları aldık. Tabii, bu toplumsal bir mesele, hepimizin bir yerden katkı yapması gereken mesele. Bir yerde kurumların, bir yerde STK'lerin, bir yerde ailenin, bir yerde bilim insanlarının sürekli devrede olması gereken ve çok güzel araştırmalarla yeni politikalar üretilmesi gereken bir sahadayız. O yüzden, ben Komisyona verdiğimiz çok güzel bilgiler için hocalarımıza teşekkür ediyorum, davetimize katıldıkları için çok teşekkür ediyorum.

Bu arada, başlangıçta bir konu gündeme gelmişti, bunun da tutanaklara girmesi açısından burada zikrederek toplantımızı kapatacağım. Bizim daha önceki süreçle alakalı bir görüş beyan ettiğimize dair bir bilgi vardı ama bizim Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Başkanlığına yazdığımız yazının aslı şudur, 10 Mart 2026 tarihinde yazdığımız yazıyı okuyarak toplantıyı

kapatacağım: "Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca (2/3566) esas numaralı Kanun Teklifi 4/3/2026 tarihinde tali komisyon olarak Komisyonumuza havale edilmiştir. Söz konusu kanun teklifinin Türkiye Büyük Millet Meclisi İttüzüğü'nün 37'nci maddesinde öngörülen süre içinde Komisyonumuzca görüşülmesi planlanmamaktadır.

Bilgilerinize arz ederim.

Nazım Elmas, Giresun Milletvekili, Komisyon Başkanı" olarak yazımız vardır. Yoksa bir toplantı yapılmış, görüş beyan edilmiş, kimseye haber verilmemiş diye bir nokta olmadığını da böylece duyuralım.

Ben tekrar toplantıya katılan tüm paydaşlarımıza teşekkür ediyor, toplantımızın hayırlara vesile olmasını diliyorum ve toplantıyı kapatıyorum.

Herkese iyi günler.

Kapanma Saati: 17.53